

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА
ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

Кафедра міжнародних відносин

**Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»**

Освітня програма 291.00.02 «Регіональні студії»

**БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА
на тему:
СПІВРОБІТНИЦТВО США І ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА
СУЧАСНУ СИСТЕМУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

**Студентки 4 курсу
денної форми навчання
Шепєєвої Дар'ї
Ігорівни**

**Науковий керівник:
викладач кафедри
міжнародних відносин
Ковальчук В. В.**

Київ – 2025

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	8
1.1. Стан наукової розробки проблеми та джерельна база дослідження	8
1.2. Понятійно-категоріальний апарат та методи дослідження	13
РОЗДІЛ 2. РОЛЬ США ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ	23
2.1. Регіональні кризи: дії США та Великої Британії в РБ ООН (Ірак, Лівія, Сирія, Україна)	23
2.2. Дії США та Великої Британії щодо ядерних програм Ірану та КНДР у РБ ООН	29
2.3. Миротворчі місії	33
2.4. Підходи США та Великої Британії до врегулювання палестино-ізраїльського конфлікту	36
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ «ОСОБЛИВИХ ВІДНОСИН» США ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ	53
3.1. США та Велика Британія – майбутнє «особливих відносин»	53
3.2. Вплив Брекзиту на відносини Великої Британії та США	60
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	70
ДОДАТКИ	90

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ГА ООН – Генеральна Асамблея Організації Об’єднаних Націй

ДНЯЗ – Договір про нерозповсюдження ядерної зброї

ЄС – Європейський союз

ЗМЗ – зброя масового знищення

МАГАТЕ – Міжнародне агентство з атомної енергії

МЗС – Міністерство закордонних справ

МКС – Міжнародний кримінальний суд

НАТО – Організація Північноатлантичного договору

ОВП – Організація Визволення Палестини

ООН – Організація Об’єднаних Націй

ПНА – Палестинська Народна Адміністрація

РБ ООН – Рада Безпеки Організації Об’єднаних Націй

США – Сполучені Штати Америки

ЦРУ – Центральне розвідувальне управління

ANLC – Ad Hoc Liaison Committee (Спеціальний координаційний комітет)

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Розвиток сучасних міжнародних відносин зумовлюється сукупною взаємодією численних чинників, серед яких далеко не останню роль відіграє двостороннє співробітництво.

Союзницькі відносини між США та Великою Британією, що виникли під час Другої світової війни, тривають вже майже 80 років. Їх довговічності сприяли як бажання британської еліти зберегти вплив своєї країни на міжнародній арені після втрати імперії, так і зацікавленість США у сильному військовому союзнику, який володіє територіями у різних частинах світу та багато в чому поділяє із США одні й ті самі цінності.

Пройшовши ряд випробувань, особливі американо-британські відносини, як і раніше, суттєво впливають на взаємодію Вашингтона та Лондона у військово-політичній сфері як у двосторонньому форматі, так і на регіональному та глобальному рівнях.

Важливість дослідження американо-британських відносин обумовлена також тими ролями, які дані держави мають на світовій арені, а також важливістю для них двосторонніх відносин. Протягом кількох століть США та Велика Британія входять до країн, що визначають вектор світового розвитку, а також які значно впливають на світову політику.

Будучи найбільшими світовими державами і відносячись до ядерних держав, ці країни входять в ряд найбільших та впливових організацій сучасності, серед яких Рада безпеки ООН, Країни великої сімки та двадцятки, НАТО. У зв'язку з цим вони несуть велику відповідальність за забезпечення світової стабільності та безпеки, а також за стійкий і безперешкодний розвиток в умовах сучасної глобалізації.

США та Велика Британія поряд з іншими країнами є ключовими учасниками переговорів з важливих питань міжнародного порядку денного: іранська ядерна програма, світова безпека, комплекс питань, пов'язаних із ситуацією на Близькому Сході, боротьба із загальними загрозами. Також не

варто забувати і про потенціал торговельно-економічного співробітництва. Економічний аспект взаємодії США та Великої Британії характеризується стійким зростанням двосторонньої торгівлі й інвестиційної активності в ключових секторах – від високих технологій і фінансових послуг до енергетики та інфраструктурних проєктів. Поступове розширення цих комерційних зв'язків слугує індикатором взаємної довіри, сприяє зростанню економік обох держав і відкриває додаткові можливості для стратегічного партнерства.

Дослідження взаємодії США та Великої Британії продовжує залишатися актуальним для виявлення перспектив розвитку різних ситуацій як на регіональному, так і глобальному рівні.

Спираючись у дослідженні на недалеке минуле, можна проаналізувати поведінку та напрямок політики цих двох країн і тим самим зрозуміти, ступінь сформованих відносин між даними країнами нині. Це дасть можливості для аналізу та простеження змін у зовнішньополітичних курсах обох держав, а також змін на міжнародній арені загалом.

Об'єктом дослідження є двосторонні відносини Великої Британії та Сполучених Штатів Америки.

Предметом дослідження є динаміка та особливості двосторонніх відносин Великої Британії та США в сучасній системі міжнародних відносин.

Метою дослідження є аналіз особливостей двосторонніх відносин Великої Британії та США та оцінка їх впливу на сучасну систему міжнародних відносин.

Для досягнення мети дослідження необхідно вирішити такі **завдання**:

- проаналізувати стан наукової розробки проблеми та джерельну базу дослідження;
- дати загальну характеристику та дослідити динаміку військово-політичного та економічного співробітництва США та Великої Британії, зробивши екскурс в історію особливих відносин;
- оцінити вплив американо-британської взаємодії на трансатлантичні відносини в рамках НАТО та ЄС;

- дослідити взаємодію США та Великої Британії в ООН з актуальних питань;
- визначити значення мирного процесу на Близькому Сході в американо-британських відносинах та роль кожної з країн у врегулюванні палестино-ізраїльського конфлікту;
- проаналізувати існуючі в експертній спільноті підходи до оцінки майбутнього відносин США та Великої Британії та можливий вплив на них Брекзиту.

Практичне значення роботи у тому, що її матеріал дає більш повне уявлення про взаємодію США та Великої Британії на міжнародній арені, що може використовуватися під час формування зовнішньої політики України. Дослідження може бути цікавим історикам, які вивчають двосторонні відносини, а також фахівцям з регіональної інтеграції та проблем європейської безпеки. Результати дослідження можуть бути застосовані в науковій та викладацькій діяльності.

Теоретичне значення дослідження полягає у тому, що британсько-американські відносини аналізуються комплексно в контексті сучасної системи міжнародних відносин. Задум дослідження полягає в тому, щоб не лише розглянути двосторонні військово-політичні та економічні відносини, а й їхнє регіональне заломлення в політиці обох країн у НАТО та ЄС. У дослідженні зроблено спробу простежити їх вплив на сучасну систему міжнародних відносин. Також розглянуто співробітництво країн щодо палестино-ізраїльського конфлікту, що не часто стає предметом наукового дослідження. Крім того, розгляд як ідейно-теоретичних, так і практичних сегментів «особливих» американо-британських відносин дозволяє оцінити масштаби впливу обох держав на сучасну систему міжнародних відносин.

Апробація. Матеріали дослідження були представлені та обговорювалися 17 квітня 2025 р. на Всеукраїнській науковій онлайн конференції «Сучасні виклики в умовах трансформації системи міжнародних відносин», організованій Факультетом права та міжнародних відносин Київського столичного

університету імені Бориса Грінченка у секції «Міжнародна співпраця у сучасних умовах» у виступі з темою: «Співробітництво США і Великої Британії та їх вплив на сучасну систему міжнародних відносин». А також у публікації «Еволюція концепту «особливих відносин» США та Великої Британії: від Брекзиту до нових безпекових форматів» у збірнику наукових праць «Актуальні питання та перспективи проведення наукових досліджень» (Рівне, 2025 р.)¹.

Структура та обсяг дослідження. Робота складається із вступу, 3 розділів, кожен з яких розбитий на підрозділи, висновків, списку використаних джерел і літератури (156 найменувань) та 2 додатків. Сукупний обсяг роботи становить 91 сторінку.

¹ Шепелева Д. Еволюція концепту «особливих відносин» США та Великої Британії: від Брекзиту до нових безпекових форматів. *Актуальні питання та перспективи проведення наукових досліджень*: матеріали ІХ студ. наук. конф., м. Рівне, 30 трав. 2025 р. Рівне, 2025. С. 193–194.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Стан наукової розробки проблеми та джерельна база дослідження

Вивчення співробітництва Сполучених Штатів Америки та Великої Британії й оцінка його впливу на конфігурацію сучасної системи міжнародних відносин належать до базових напрямів світової політичної науки, оскільки саме британсько-американський тандем відіграє визначальну роль у формуванні глобальних інститутів безпеки, економічного регулювання та нормотворення. Дослідження британсько-американського стратегічного партнерства ведуться вже понад століття, однак сьогодні ця тематика особливо актуалізується в контексті зміни центрів сили, трансформації світового порядку та необхідності колективного реагування на комплексні загрози.

Стан опрацювання проблематики характеризується розгалуженою міждисциплінарністю. В українській школі міжнародних досліджень вагомий внесок зробили праці Є. Брайляна, Н. Луценко, В. Константинова, О. Олійника та А. Савенка, які детально висвітлюють еволюцію британсько-американського стратегічного партнерства, його інституційні виміри та вплив на регіональну безпеку Європи. Окремі розділи монографії Н. Яковенко й дисертаційне дослідження О. Романової пропонують компаративний аналіз політики провідних західних держав щодо глобального управління, приділяючи особливу увагу ролі «осі» США – Велика Британія як каталізатора формування коаліцій у межах НАТО, ООН і Групи семи.

У західній школі міжнародних досліджень доробок з аналізу британсько-американського стратегічного партнерства репрезентовано трьома провідними методологічними підходами. У межах реалістичної парадигми П. Портер та Е. Едельман доводять, що «особливі відносини» виконують функцію балансування сил і збереження західного полюса впливу у світовій системі. Представники ліберально-інституціоналістичного напрямку, зокрема К. Арчик, акцентують на інституційній надбудові співпраці, трактуючи мережу

формалізованих і неформальних режимів як ключовий чинник її стійкості. Прихильники конструктивізму – Р. Кохен, Д. Рунсіман та Н. Ватт – аналізують ідентифікаційний вимір партнерства, підкреслюючи взаємодоповнюваність політичних культур, історичних наративів і дискурсивних практик, що легітимують лідерське становище тандему в трансформаційних процесах світопорядку.

Джерельна база дослідження представлена документами офіційного характеру, партійною документацією, мемуарною літературою та матеріалами періодичного друку.

Основою роботи стали офіційні державні документи (суспільні та конфіденційні). У роботі широко використовувалися офіційні документи органів виконавчої та законодавчої влади США та Великої Британії, серед яких, насамперед, слід зазначити такі: «American Foreign Policy. Current Documents», «Department of State Bulletin», «Public Papers of the Presidents of the United States»; британські видання «Survey of International Affairs»; «British and Foreign Papers», систематизовані тематичні збірники документів із зовнішньої політики Великої Британії. Серія офіційних публікацій документів «British Documents on the End of the Empire» (BDEE) представляє для нашого дослідження особливий інтерес, так як дає можливість ознайомитися з документами, що відображають процес вироблення політики Великої Британії у питання співробітництва з США; Міністерства Оборони Великої Британії.

Ці документи є не тільки відображенням офіційної політики країни, а й дозволяють простежити, як приймалися ключові рішення з питань зовнішньої політики.

Важливу роль у дослідженні зовнішньої політики США зіграло офіційне видання Державного департаменту «Foreign Relations of the U.S.», в якому зібрані конфіденційні документи відразу кількох відомств, задіяних у процесі вироблення зовнішньополітичних рішень (Державного департаменту, ЦРУ).

Особливе місце у рамках вивчення займає корпус розсекречених документів із зовнішньої політики Великої Британії, що зберігаються в

Національному Архіві Сполученого Королівства в К'ю (графство Сюррей). Корпус включає себе висновки та постанови кабінету, документи особистого секретаріату прем'єр-міністра, комітету кабінету з колоніальної політики, протоколи нарад з політичного планування. Додаткову інформацію дають документи британської резидентури у країнах Перської затоки.

Крім того були залучені документи внутрішньої політики Великої Британії та США, зокрема, слухання у Палаті громад британського Парламенту, та матеріали Конгресу США, сенатського комітету з питань міжнародних справ. Слухання відбивають реакцію національних еліт кожної із країн на найкритичніші події у зовнішній політиці. У рамках роботи над дослідженням використовувались офіційні папери політичних партій США та Великої Британії.

Сюди також входять Стратегії національної безпеки США, ядерна доктрина США 2018 р., програмні документи уряду Великої Британії щодо забезпечення національної безпеки. Також до цієї групи належать публікації міністерства оборони Великої Британії, міністерства оборони США, та інші публікації відомств, у тому числі публікації Форін-офіс про діяльність Великої Британії в ООН 2003 та 2006 р. та щорічні доповіді про ситуацію з правами людини у світі, урядові доповіді про палестино-ізраїльський конфлікт та доповідь Банку Англії.

Договори та угоди між країнами. Насамперед, це секретна Угода про радіотехнічну розвідувальну діяльність Велика Британія – США (UKUSA, 1946 р.) про співробітництво у сфері розвідки та супутні документи. Її положення, що стали основою особливих відносин, були вперше опубліковані лише 25 червня 2010 р. Розсекречені документи охоплюють період 1940–1956 рр. По-друге, сюди належать Угода про продаж-купівлю ракет «Поларис» (1963) та Договір про співробітництво в галузі торгівлі продукцією військового призначення (UK – US Defence Trade Cooperation Treaty), підписаний у 2007 р.

Публікації парламенту Великої Британії. Сюди належать доповіді різних комітетів за результатами проведених ними розслідувань, підготовлених на основі усних та письмових свідочств політиків та експертів, а також відомств та

інших організацій. Вони відображають панівні у політичному істеблішменті погляди та містять рекомендації для уряду Великої Британії з широкого кола тем. Найбільш важливими для нашого дослідження виявилися доповіді щодо відносин США та Великої Британії. Інші важливі проблеми – політика щодо НАТО, ЄС, ООН та низки країн, питання безпеки (наприклад, оренда США о. Дієго-Гарсія). Окремо можна виділити довідкові матеріали бібліотеки палати громад.

Доповіді Дослідницької служби конгресу США, що містять інформацію та рекомендації для конгресу. Вони готуються за відкритими джерелами, у тому числі матеріалами ЗМІ, і, як правило, публікуються на сайті Федерації американських вчених. Вони присвячені широкому колу питань, у тому числі відносин з Великою Британією, ЄС, ООН, НАТО, палестино-ізраїльському конфлікту.

Інформація з різних баз даних статистичного та довідкового характеру, в тому числі дані про торгівлю між Великою Британією та США з сайту Баз даних ООН щодо міжнародної торгівлі (UN Comtrade Database), Національної статистичної служби Великої Британії; дані щодо експорту-імпорту між США та Великою Британією, підготовлені Бюро перепису населення США; інформація про вартість активів британських банків у США; розмір щорічних внесків країн-членів ООН; список вето у РБ ООН, підготовлений бібліотекою ім. Дага Хаммаршельда; внески країн до Фонду демократії ООН; інформація про ВВП США та ЄС із сайту Світового банку; частка країн-членів у ВВП ЄС, інформація про витрати на оборону країн-членів НАТО.

Документи ООН (зокрема резолюції Ради Безпеки, Генеральної Асамблеї, листи, виступи), МАГАТЕ, НАТО (Стратегічні концепції, декларації за підсумками самітів) та ЄС.

Інформаційні повідомлення та матеріали прес-конференцій із сайтів ООН, Управління Верховного комісара ООН з прав людини, ЄС, НАТО, штабів НАТО, архівного та діючого сайту Білого дому, уряду Великої Британії, державного департаменту США; публікації торговельного представництва США. Також у

цю групу входять публікації посольств США у Великій Британії та Великої Британії у США, постійного представництва США при ООН, представництва США у Женеві, британського Управління з ядерного зброї, МЗС Франції та МЗС Ізраїлю. Також сюди включено інформацію з сайтів Фонду Дічлі та Британо-Американської парламентської групи.

Окремий вид джерел із теми представлений документами особистого походження: мемуарами, щоденниками та особистим листуванням перших осіб США та Великої Британії. Серед них ключове місце займають мемуари англійського прем'єр-міністра Тоні Блера, а також спогади високопосадовців британського уряду – зокрема щоденники колишнього спеціального представника Великої Британії в Іраку Джеремі Грінстока. Крім того, використовувалися записи послів у країнах Близького Сходу, працівників Держдепартаменту, функціонерів апарату Білого дому, а також книги відомих членів Республіканської та Демократичної партій США.

Матеріали ЗМІ. Була проаналізована низка періодичних видань, таких як: англomовні щоденні газети «The Times», «Washington Post», «The New York Times», «Independent»; франкомовні щоденні видання «Le Monde», «Le Figaro». Цей тип джерел відбиває позицію сторін на «даний момент часу», що дозволяє детальніше відновити картину подій. Погляд експертної спільноти представлений у спеціалізованих англomовних тижневиках «Newsweek», «Time», «US News and World Report».

Підсумовуючи проведений аналітичний огляд, слід зазначити, що вітчизняна та зарубіжна література доволі всебічно описує історичну динаміку та галузеві виміри британсько-американського співробітництва. Водночас залишається потреба у комплексному дослідженні кумулятивного впливу двостороннього тандему на структурні параметри сучасного міжнародного порядку – зокрема, на трансформацію системи колективної безпеки, глобальних правил торгівлі та режиму нерозповсюдження. Універсальний теоретичний синтез і критичне переосмислення наявних емпіричних даних мають забезпечити

глибше розуміння механізмів, завдяки яким «особливі» відносини моделюють архітектуру світової політики.

Отже, наведений огляд наукових підходів і джерел свідчить про значний доробок попередників та, водночас, окреслює низку дискусійних полів, що потребують подальшого вивчення, аби об'єктивно оцінити вплив стратегічного партнерства США та Великої Британії на сучасну систему міжнародних відносин.

1.2. Понятійно-категоріальний апарат та методи дослідження

Міжнародні відносини – це настільки складна, різноспрямована та багатоаспектна сфера людської діяльності, що дати їм універсальне визначення непросто. Є широкі та вузькі підходи до розуміння сутності сучасних міжнародних відносин, які в даний час охоплюють весь світ та поєднують безліч учасників з різними інтересами та ресурсами для їх реалізації.

Одні дослідники зводять міжнародні відносини до взаємодії між державами, їх блоками та міжнародними організаціями, максимально наближаючи розуміння міжнародних відносин до сфери застосування міжнародного права^{2,3}. Інші розглядають міжнародні відносини між різними етнічними, конфесійними та соціокультурними групами всередині держав і навіть їх регіонів, пояснюючи їхню специфіку і динаміку глобальними цивілізаційними відмінностями⁴.

Проте цілком можливо визначити базові характеристики сучасних міжнародних відносин, які дозволяють скласти уявлення про їхню сутність, що є необхідним для подальшого виявлення їх ключових закономірностей та структурних особливостей.

Отже, міжнародні відносини:

² Гірман А. П., Загорулько Я. І., Резуник О. В., Цимбал В. Ю. Питання співвідношення понять «міжнародні відносини» та «світова політика». *Регіональні студії*. 2021. № 27. С. 116–120.

³ Теорія міжнародних відносин : підручник / за ред. М. П. Требіна. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2022. С. 156.

⁴ Міжнародні відносини та зовнішня політика в еру «пост-правди»: монографія / О. Брусиловська та ін.. Київ : Вадекс, 2018. С. 42.

1) одна із форм соціальних (суспільних) відносин, тобто відносин між людьми, які можуть об'єднуватися в групи та взаємодіяти у соціумі (суспільстві). Формою організації є держава;

2) носять наднаціональний (глобальний) характер і охоплюють усі без виключення території та об'єкти, де можуть проживати люди (у тому числі наукові полярні станції та бази різних країн в Антарктиді та Міжнародну космічну станцію на навколоземній орбіті, де працює багатонаціональний екіпаж);

3) включають як держави, так і інших учасників, інтереси яких можуть бути реалізовані у межах окремого соціуму (суспільства) і потребують політичної, економічної чи іншої взаємодії на наднаціональному (глобальному) рівні.

Так, лейбористська партія Великої Британії навіть після виходу країни з Європейського союзу (далі – ЄС) продовжує підтримувати тісні дружні контакти з соціалістами та соціал-демократами з держав континентальної Європи. Екологічні недержавні організації країн Латинської Америки співпрацюють у вирішенні важливих для всього Американського континенту проблем збереження його природного потенціалу, незважаючи на відмінність політичних систем та ідеологічних моделей держав Південної та Центральної Америки.

Наведені приклади показують, наскільки складним та багатоскладовим процесом є міжнародні відносини XXI ст., інтереси різних учасників яких можуть перетинати державні кордони, не брати до уваги погіршення відносин між окремими державами чи їх блоками, використовувати новітні інформаційно-комунікаційні технології для миттєвої взаємодії з партнерами, які перебувають у кількох тисячах кілометрів від них.

Підсумовуючи, міжнародні відносини – це різноманітні фактори, події, процеси, норми та потоки, що належать різним державам або міжнародним організаціям, що перетинають національно-державні кордони або вступають у взаємодію на окремо взятій території.

При вивченні міжнародних відносин широко використовується поняття «зовнішня політика». Під ним мається на увазі найважливіший напрямок державної політики, спрямований на представництво та захист інтересів держави за кордоном у ході взаємодії з іншими учасниками міжнародних відносин⁵.

Система міжнародних відносин – ключове поняття в теорії міжнародних відносин, яке визначає рамки предметного поля дослідження у всіх науках про міжнародні відносини⁶.

На відміну від більшості систем у природничих та багатьох гуманітарних науках система міжнародних відносин є відкритою. Рішення про включення або вилучення з неї різних елементів приймають самі вчені-міжнародники, які виділяють об'єкт та позначають проблемне поле досліджень, виходячи з поставлених цілей та завдань.

У центрі вивчення завжди знаходиться сукупність закономірностей, тенденцій та особливостей розвитку відносин між найбільшими світовими державами, іншими державами, їхніми спілками та блоками, провідними міжнародними організаціями. Такий вузький підхід до визначення системи характерний насамперед для представників різних напрямків школи політичного реалізму, для яких міжнародні відносини ототожнюються із взаємодією держав, що спираються на свою міць і використовують норми та інститути міжнародного права, а також міжнародні організації для просування власних зовнішньополітичних інтересів та цілей.

Розуміння міжнародних відносин як міждержавних типowo для досліджень зовнішньої політики окремих держав або їх коаліцій, проблем міжнародної та регіональної безпеки, оцінки військово-політичного та економічного потенціалу держав, визначення ризиків та загроз їх розвитку. Напрямок історії міжнародних

⁵ Седляр Ю. О., Ярошенко В. М. Зовнішня політики держав: теоретичні засади дослідження питання. *Актуальні проблеми політики*. 2023. № 71. С. 184–190.

⁶ Коппель О., Пархомчук О. Виникнення системності в міжнародних відносинах. *Вісник Львівського університету. Серія: Філософсько-політологічні студії*. Львів. 2017. № 15. С. 184–191.

відносин як вивчення військових конфліктів, їх передумов та наслідків також тяжіє до вузького розуміння системи міжнародних відносин як взаємодії держав.

Більш широкий підхід до визначення системи міжнародних відносин пропонують представники ліберальної школи, які об'єднують у системі міжнародних відносин весь спектр взаємодії їх державних та недержавних учасників, включаючи корпорації та фірми, діяльність яких у другій половині XX ст. набула транснаціонального характеру.

Виходячи зі сказаного, система охоплюватиме не лише світову політику, а й та світову економіку, а також значний сегмент діяльності суспільних об'єднань та політичних партій, що виходить за межі окремих держав та стає міжнародною.

Разом з тим і у вузькому, і в широкому розумінні розглянута система має ряд невід'ємних характеристик, які визначають сутність міжнародних відносин як соціальної взаємодії на наддержавному рівні.

По-перше, система міжнародних відносин є динамічною. Вона безперервно еволюціонує та трансформується, охоплює нові елементи та виключає застарілі. Так, ключовим фактором розвитку провідної регіональної підсистеми міжнародних відносин у Середні віки та на початку Нового часу – європейського – виступав конфесійний чинник, який визначав конфігурацію відносин між країнами Європи. У другій половині XVII – XVIII ст. він поступово втратив своє значення, поступившись місцем ідеологічному протистоянню, яке почалося в епоху Великої французької революції і припинилося лише із закінченням холодної війни наприкінці XX ст..

По-друге, система міжнародних відносин є відкритою, тобто здатна залучати нових учасників. Якщо членами Ліги Націй у 1920–1946 роках було менше 60 держав, то сьогодні кількість держав-членів ООН наближається до 200, не кажучи вже про безпрецедентне зростання числа недержавних учасників у другій половині XX ст.

По-третє, система міжнародних відносин є ієрархічною, оскільки потенціал окремих її елементів постійно змінюється, що визначає характер їхньої взаємодії. Так, колишні великі держави Нового часу Іспанія, Португалія,

Нідерланди, Швеція та Австрія входять сьогодні лише у другий ешелон європейської політики та практично не помітні у світовій. Туреччина, переживши століття трансформації від імперії до президентської республіки, знову зуміла повернути статус світової держави, геополітичні інтереси якої охоплюють на початку 2020-х років не лише Близький Схід, а й Північну Африку, Балкани, Причорномор'я, Закавказзя та Центральну Азію. Посилити потенціал держав у XXI ст. здатне і перебування у складі потужного військового блоку та/або економічного союзу, що доводить зовнішня політика Литовської Республіки, яка має активний, оскільки країна відчуває безумовну та послідовну підтримку союзників з ЄС та НАТО.

Розуміння системи міжнародних відносин, її кордонів та проблемного поля є очевидною ознакою. Іншими ознаками можуть бути визначення суб'єкта міжнародних відносин та характеристика ролі конфліктів у світовій політиці.

Відносини Великої Британії та США у процесі свого розвитку пройшли значну еволюцію, починаючи від невизнання незалежності США до набуття привілейованого статусу двосторонніх відносин.

Про становлення «особливих відносин» можна говорити, починаючи з Другої світової війни, коли британський прем'єр-міністр У. Черчілль ввів у вживання даний концепт на постійній основі. Суворо кажучи, саме поняття «особливі відносини» фігурувало вже межі XIX–XX ст., але в той період часу воно мало на увазі лише наявність спільної мови, а також релігійну та культурну подібність двох країн, не маючи у своїй основі військово-політичного компонента, який і став фундаментом для цих стосунків⁷. Їхньою безпосередньою точкою відліку прийнято вважати епізод, коли Черчілль поділився з американцями інформацією надсекретного характеру щодо німецьких військових шифрів. Тоді ж у 1941 р. У. Черчілль і Ф. Рузвельт підписали Атлантичну Хартію.

⁷ Пик С. США – Велика Британія: «особливі відносини»: монографія. Київ : Знання, 2006. С. 117.

Історично в основі «особливих» відносин лежала особиста довіра та порозуміння, і в цілому вони мали на увазі, що між країнами вже досягнуто згоди з принципових питань. Наприклад, Велика Британія та США мали близькі погляди щодо НАТО, безпеки та оборони ЄС.

Стійкість даного союзу багато в чому була пов'язана з високим рівнем його інституціоналізації у військовій та розвідувальній областях, а також у галузі ядерних технологій, виражена у вигляді великої договірної бази.

Основою даної інституціоналізації стала наявність правил та угод, що підтримуються як на рівні дипломатів та військових, так і експертною спільнотою. У березні 2018 р. голови Центру урядового зв'язку, Командування об'єднаних сил Великої Британії спільно з Агентством національної безпеки та Кіберкомандуванням США вперше оприлюднили спільну заяву, що цілком можна вважати підтвердженням британсько-американської єдності⁸.

Крім військово-політичного компонента, який, безумовно, превалує в «особливих» відносинах, є й економічна складова, представлена рядом договорів з податків, торгівлі та економічного співробітництва.

Крім того, можна відзначити і спільні інтереси у вигляді принципів демократії та верховенства права, а також спільну історію, що зближує обидві країни.

Крім перерахованого вище, не останню роль у підтримці стабільності «особливих» відносин відіграла й обопільна зацікавленість сторін один в одному. Так, для Великої Британії, яка пережила процес розпаду імперії, ці відносини були покликані частково відшкодувати втрату світового впливу. Це багато в чому пояснює, чому, наприклад, вона підтримувала США у процесі стримування СРСР та Німеччини.

Щодо значення «особливих відносин» для США, то Велика Британія довгий час була американським «голосом» у Європі, оскільки вона традиційно відстоювала позицію США в інститутах ЄС. «Особливі» відносини були одним

⁸ The National Security Agency – An Enduring and Vital Partnership. 2018. *Government Communications Headquarters (GCHQ)*. URL: <https://www.gchq.gov.uk/news/joint-statement>.

із базисів військової та політичної американської присутності в Європі. Більш того, Америка потребувала у вірному та перевіреному партнері, щоб не залишитися віч-на-віч на міжнародній арені на момент перебудови договірної бази міжнародних відносин.

Характеризуючи «особливі» відносини Великої Британії та США, варто відзначити їхній неформальний характер, оскільки вони не визначаються якоюсь окремою угодою. Загалом, незважаючи на асиметричний та неформальний характер даного союзу, протягом десятиліть він характеризувався стабільністю та високим ступенем взаємодії у військово-політичній та економічній галузях. Цьому багато в чому сприяла велика договірна база, а також ідеологічна близькість, що дозволяла альянсу успішно функціонувати. Причому з часом ця співпраця поглиблювалася та розширювалося. Так, у 2019 р. країни підписали першу в їхній історії угоду про розширення та прискорення доступу до даних для того, щоб вести боротьбу зі злочинністю та тероризмом⁹.

Після брекзиту Велика Британія зіткнулася з міжнародно-політичною невизначеністю у зв'язку з її виходом із величезної кількості укладених ЄС договорів. Тому їй було потрібно визначити свою нову стратегію та зрозуміти, в якому напрямку їй рухатися далі. 16 березня 2021 р. була оприлюднена «Глобальна Британія в епоху конкуренції: комплексний огляд безпеки, розвитку та зовнішньої політики» — документ, який став найбільшим переглядом британської зовнішньої політики з моменту закінчення холодної війни¹⁰. Її основою стала концепція «глобальної Британії» — ідея, яку консерватори активно використовували під час брекзиту для того, щоб показати привабливість виходу їхньої країни з ЄС. Тобто Велика Британія на офіційному та концептуальному

⁹ U.S. and UK sign landmark cross-border data access agreement to combat criminals and terrorists online. 2019. *Justice.gov*. URL: <https://www.justice.gov/archives/opa/pr/us-and-uk-sign-landmark-cross-border-data-access-agreement-combat-criminals-and-terrorists>.

¹⁰ Global Britain in a competitive age. The Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy. HM Government. 2021. *Gov.uk*. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/global-britain-in-a-competitive-age-the-integrated-review-of-security-defence-development-and-foreign-policy>.

рівні зголосилася повернути собі статус глобального гравця, колись втраченого після розпаду Британської імперії.

У зв'язку з цим зміцнення «особливих» відносин було одним з ключових інструментів для досягнення цієї мети. Та й на практиці Британія демонструвала союзницьку солідарність, збільшивши оборонні витрати до 2.5% ВВП та поставивши амбітну ціль у 3% ВВП до 2027 р.¹¹. Це було обов'язковою умовою для демонстрації своїх домагань на провідну роль НАТО, а також для збереження привілейованого партнерства зі США, ну і, нарешті, для реалізації своїх світових амбіцій.

Методологічною основою дослідження є комплексний підхід, що поєднує інструментарій трьох взаємопов'язаних рівнів – загальнофілософського, загальнотеоретичного та прикладного. Такий багаторівневий розподіл забезпечує як концептуальну цілісність, так і аналітичну гнучкість при вивченні феномену «особливих відносин» між США та Великою Британією.

На загальнофілософському рівні застосовано принципи історизму, цілісності й діалектичного розвитку. Вони дозволили розглядати британсько-американське стратегічне партнерство як відкриту систему, що еволюціонує під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників та перебуває у безперервній взаємодії з ширшим міжнародним середовищем.

Загальнотеоретичний рівень представлено системним і структурно-функціональним підходами, а також категоріями неореалістичної та інституціоналістичної теорій міжнародних відносин. Системний підхід дав змогу трактувати двосторонню взаємодію як підсистему євроатлантичної архітектури безпеки, виявити її елементи та механізми адаптації. Використання концептуальних положень Г. Морґентау й Д. Уолтца акцентувало увагу на співвідношенні національних інтересів і потенціалів сили, тоді як ідеї Дж. Ная та Р. Кохейна спрямували аналіз на роль міжнародних інститутів і режимів у підтриманні стабільності партнерства.

¹¹ Strategic Defence Review 2025 – Making Britain Safer: Secure at Home, Strong Abroad. HM Government. London, 2025. p. 6.

На прикладному рівні задіяно комплекс спеціальних історичних і джерелознавчих методів. Зокрема, історико-генетичний метод дав можливість простежити динаміку військово-політичної кооперації США та Великої Британії й її прояви у багатосторонніх форматах, передусім в ООН. Історико-порівняльний метод забезпечив зіставлення позицій союзників щодо ключових проблем сучасних міжнародних відносин та оцінку їхньої взаємодії в ООН, НАТО й ЄС. Історико-системний метод, що ґрунтується на єдності одиничного, особливого й загального в суспільно-історичному процесі, дозволив окреслити співпрацю США та Великої Британії як окремий випадок союзницьких відносин великих держав. Доповнюють прикладний інструментарій політологічний метод «кейс-стаді», застосований для аналізу конкретних епізодів кооперації, та логіко-інтуїтивний метод, що сприяв узагальненню розрізнених емпіричних даних.

Критичний аналіз документів – невід’ємний компонент усіх зазначених рівнів. Він передбачав перевірку достовірності фактів через зіставлення даних із різних джерел, що дало змогу мінімізувати ризик впливу ідеологічних упереджень і забезпечити об’єктивність висновків.

Підсумовуючи, комплексний аналіз стану наукової розробки проблеми засвідчив, що британсько-американське стратегічне партнерство посідає центральне місце у вітчизняних і зарубіжних працях з міжнародних відносин. Українські дослідники зосереджують увагу переважно на історичній еволюції та безпекових вимірах співпраці, тоді як західна академічна традиція пропонує багаторівневе теоретичне осмислення – від реалістичних моделей балансування сили до ліберально-інституціоналістичних концепцій кооптації й конструктивістського аналізу ідентифікаційних чинників. Така міждисциплінарна різноманітність створює плідний, але водночас неоднорідний дискусійний простір, що потребує інтегративного підходу для оцінки сукупного впливу тандему США – Велика Британія на трансформацію сучасної системи міжнародних відносин.

Джерельна база дослідження – надзвичайно широка й репрезентативна: від розсекречених урядових документів, парламентських матеріалів і міжнародних договорів до мемуарів, медіа-публікацій та статистичних баз даних. Ця різнотипність дозволяє простежити як офіційно зафіксовані рішення політичних еліт, так і контексти їх ухвалення, виявити точку перетину національних інтересів і глобальних трендів. Водночас різнорідність джерел вимагає ретельної верифікації та критичного зіставлення, щоб уникнути викривлень, зумовлених політичними чи ідеологічними упередженнями.

Застосований у роботі багаторівневий методологічний комплекс – поєднання загальнофілософських принципів історизму й розвитку, системних і структурно-функціональних засад теоретичного аналізу та спеціальних історичних, кейс-стаді й критично-джерелознавчих методів – забезпечує концептуальну єдність і аналітичну гнучкість дослідження. Такий підхід дозволив розглядати британсько-американське партнерство і як динамічний історичний феномен, і як структурний елемент євроатлантичної безпекової архітектури, і як інструмент формування глобальних норм і режимів.

У такий спосіб, було отримано теоретико-методологічний фундамент подальшої роботи: він окреслює ключові дискусійні поля, визначає реперні точки джерельної бази та встановлює надійну методологічну рамку для комплексного дослідження впливу «особливих відносин» між США та Великою Британією на параметри сучасного міжнародного порядку.

РОЗДІЛ 2

РОЛЬ США ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

2.1. Регіональні кризи: дії США та Великої Британії в РБ ООН (Ірак, Лівія, Сирія, Україна)

У постбіполярний період кількість регіональних криз зросла. Одним із найбільш показових прикладів взаємодії США та Великої Британії в Раді Безпеки ООН (далі – РБ ООН) стала ситуація навколо Іраку як до, так і після вторгнення коаліції. Ірак перебував під санкціями з 1990 р. У 1995 р. було прийнято програму «Нафта за продовольство» з ініціативи президента США У. Клінтона. З 2002 р. США, користуючись трибуною ООН, почали активно привертати увагу світової громадськості до Іраку як потенційної загрози безпеці. Хоча зміна режиму в Іраку обговорювалася Дж. Бушем та Т. Блером ще на Кроуфордському саміті у квітні 2002 р., на вересневому саміті в Кемп-Девіді Блер зміг переконати Буша у необхідності заручитися підтримкою інших постійних членів Ради Безпеки. 12 вересня 2002 р. Буш виступив на Генеральній Асамблеї, закликавши країни вжити заходів проти Іраку у зв'язку з невиконанням цієї країною резолюцій ООН. Наприкінці вересня 2002 р. до Парижа та Москви були направлені заступник держсекретаря США з політичних питань Марк Гроссман та політичний директор Форін-офіс Пітер Рікеттс. До Пекіна був направлений директор з міжнародної безпеки Форін-офіс Вільям Ерман. У Парижі вони не знайшли підтримки, оскільки позиція Франції полягала в тому, що необхідні дві резолюції: перша – інспекторів, що санкціонувала напрямок; друга – що допускала застосування «всіх необхідних засобів» проти Іраку, якщо умови першої резолюції будуть порушені.

25 жовтня США та Велика Британія внесли проєкт резолюції до РБ ООН, яка б дозволила сформулювати умови для початку війни проти Іраку, не розколовши при цьому РБ. Після цього відбулися інтенсивні закулісні переговори, і 8 листопада РБ ООН одноголосно ухвалила резолюцію №1441, в

якій визнавалося, що Ірак порушував умови попередніх резолюцій¹². Ірак мав надати звіт за програмою розвитку зброї масового знищення протягом 30 днів і допустити на свою територію групу військових інспекторів ООН. 10 листопада К. Пауелл заявив, що США не вважатимуть себе пов'язаними рішенням РБ ООН¹³.

Британській стороні належала ідея заручитися другою резолюцією РБ ООН; 24 лютого 2003 р. США, Велика Британія та Іспанія виступили з проектом резолюції, в якій Ірак звинувачувався у невиконанні умов попередніх резолюцій РБ ООН. При цьому як США, так і Велика Британія наголошували, що в резолюції №1441 вже містилося достатнє юридичне обґрунтування застосування сили проти Іраку для його роззброєння. Однак вона не була поставлена на голосування, оскільки Франція погрожувала застосувати право вето. 28 лютого прес-секретар Білого дому Арі Флейшер заявив, що метою США в Іраку є не лише роззброєння, а й зміна режиму¹⁴. У ніч із 19 на 20 березня почалося вторгнення сил коаліції на чолі із США до Іраку.

Після завершення військової фази операції союзники повернулися до співпраці з ООН значною мірою з ініціативи Великої Британії. У 2003 р. США домоглися ухвалення трьох резолюцій РБ ООН після проведеного ними та союзниками вторгнення до Іраку, які закріпили результати військової операції. 8 травня 2003 р. постійні представники США і Великої Британії при ООН Дж. Негропonte і Дж. Грінсток направили генсеку ООН лист від імені США, Великої Британії і партнерів по коаліції, в якому інформували його про створення Коаліційної тимчасової адміністрації (головне місце в ній зайняли союзники з приводу готовності співпраці допомоги), і звернулися із проханням призначити

¹² Resolution 1441 of 8 November 2002, S/RES/1441(2002). UN. Security Council. 2002. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/478123?v=pdf>.

¹³ Interview on CBS's "Face the Nation" with Secretary of State Colin L. Powell. Washington, DC, 10 November 2002. *GlobalSecurity.org*. URL: <https://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/iraq/2002/iraq-021110-usia03.htm>.

¹⁴ Press Briefing by Ari Fleischer. 28 February 2003. *The White House. President George W. Bush*. URL: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/02/20030228-5.html>.

спеціального координатора від ООН¹⁵. Потім зусиллями США та Великої Британії 22 травня 2003 р. РБ ООН ухвалила резолюцію №1483, в якій Рада визнала легітимність Коаліційної тимчасової адміністрації, зняла обмеження на торгівлю з Іраком, за винятком продажу зброї та матеріалів військового призначення^{16,17}. У 2003 р. також були прийняті резолюції № 1500 – про створення Правлячої Ради Іраку та Місії ООН щодо сприяння Іраку¹⁸ та № 1511 – про визнання ООН створеної союзниками Тимчасової коаліційної адміністрації (Coalition Provisional Authority) та затвердження ролі ООН у відновленні Іраку¹⁹.

У травні спеціальним представником генерального секретаря ООН в Іраку було призначено бразильського дипломата Сержіу Віейра ді Меллу; 14 серпня 2003 р. було створено місію ООН щодо сприяння Іраку. Після загибелі ді Меллу в результаті теракту в штаб-квартирі ООН у Багдаді 19 серпня 2003 р. К. Аннан призначив новозеландського дипломата Росса Маунтіна виконуючим обов'язки свого спецпредставника в Іраку²⁰.

У червні 2004 р. США і Велика Британія виступили співавтором резолюції РБ ООН №1546 про передачу іракського суверенітету тимчасовому уряду²¹. У резолюції ключова роль підтримки процесу переходу до демократії в Іраку відводилася ООН. Велика Британія послідовно виступала за те, щоб ООН відігравала провідну роль у відновленні Іраку. Це додавало б більшої легітимності

¹⁵ Letter dated 8 May 2003 from the Permanent Representatives of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the United States of America to the United Nations addressed to the President of the Security Council. 2003. *UN Digital Library*. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/498571?v=pdf>.

¹⁶ Resolution 1483 of 22 May 2003, S/RES/1483(2003). UN. Security Council. 2003. *UN. Digital Library*. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/495555?v=pdf>.

¹⁷ Security Council Lifts Sanctions on Iraq, Approves UN Role, Calls for Appointment of Secretary-General's Special Representative. Press Release SC/7765. 22 May 2003. *UN Meetings Coverage and Press Releases*. URL: <https://www.un.org/press/en/2003/sc7765.doc.htm>.

¹⁸ Resolution 1500 of 14 August 2003, S/RES/1500(2003). UN. Security Council. 2003. *UN. Digital Library*. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/500901?v=pdf>.

¹⁹ Resolution 1511 of 16 October 2003, S/RES/1511(2003). UN. Security Council. 2003. *UN. Digital Library*. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/504316?v=pdf>.

²⁰ Annan names acting Special Representative for Iraq. 10 December 2003. *United Nations News*. URL: <https://news.un.org/en/story/2003/12/88322>.

²¹ Resolution 1546 of 8 June 2004, S/RES/1546(2004). UN. Security Council. 2004. *UN. Digital Library*. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/523025>.

присутності міжнародних сил у країні, тоді як США спочатку дотримувалися погляду, за якого ООН має виконувати лише консультативну функцію.

РБ ООН прийняла шість резолюцій щодо заворушень, які почалися в 2011 р. Лівії. За резолюцією № 1970 (2011 р.) було створено комітет із санкцій, введено ембарго на продаж зброї, заборона поїздки для осіб «тісно пов'язаних з режимом», заморожування активів²². Д. Кемерон, міністр закордонних справ Великої Британії, підкреслив роль своєї країни в її прийнятті²³. США домоглися того, щоб у резолюцію № 1973 було включено формулювання, що санкціонує застосування «всіх необхідних заходів» для захисту цивільного населення²⁴, тоді як британці та французи вимагали лише встановлення безпольотної зони над Лівією²⁵. Коли уряд М. Каддафі впав, до країни було відправлено Місію ООН з підтримки у Лівії.

Взаємодія США та Великої Британії щодо кризи в Сирії в рамках ООН виявилася в активній кампанії проти уряду Б. Асада. З початком громадянської війни у Сирії навесні 2011 р. США «очолили коаліцію» спрямовану на позбавлення легітимності уряду Б. Асада. Велика Британія також активно включилася в цю діяльність, стаючи співавтором проєктів щодо можливого застосування хімічної зброї в Сирії. У 2012 р. США брали участь у створенні резолюцій РБ ООН щодо Сирії, у тому числі тих, що містили підтримку плану К. Аннана щодо припинення вогню в Сирії та передбачали створення Місії спостерігачів ООН у Сирії.

США та Велика Британія рішуче та злагоджено діяли в ООН через кризу навколо України. У 2014 р. США ставили собі в заслугу активну протидію Росії з цього питання, вживаючи заходів, «спрямованих на виявлення ролі Росії в

²² Security Council Committee Established Pursuant to Resolution 1970 (2011) Concerning Libya. 2011. *United Nations, Security Council*. URL: <https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/1970>.

²³ Prime Minister statement on the UN Security Council Resolution on Libya. 18 March 2011. *Gov.uk*. URL: <https://www.gov.uk/government/news/prime-minister-statement-on-the-un-security-council-resolution-on-libya>.

²⁴ Resolution 1973 of 17 March 2011, S/RES/1973 (2011). 2011. *UN. Security Council*. URL: <https://main.un.org/securitycouncil/ru/s/res/1973-%282011%29>.

²⁵ Libya: Examination of intervention and collapse and the UK's future policy options. Third Report of Session 2016–17. House of Commons Foreign Affairs Committee. HC 119. London. 2016. P. 12.

підтримці сепаратистів на сході України»²⁶; упродовж 2014 р. та 2015 р. США протистояли спробам Росії внести проєкти резолюцій, які покладали провину за кризу на уряд України. У березні 2014 р. США висунули проєкт резолюції, яка закликала країни не визнавати законність проведення референдуму в Криму 16 березня 2014 р. Після того, як проєкт не був прийнятий, оскільки Росія скористалася своїм правом вето, США виступили як головний автор резолюції 68/262 Генеральної Асамблеї в підтримку територіальної цілісності України. У лютому 2015 р. РБ ООН одноголосно схвалила низку заходів, спрямованих на здійснення Мінських угод, і закликала всі сторони повною мірою їх дотримуватися, у тому числі й всеосяжне припинення вогню. Ні Велика Британія, ні США не брали участь у форматі нормандської четвірки (Німеччина, Франція, Росія та Україна) щодо врегулювання кризи. Риторика постпредів Великої Британії при ООН щодо Росії мала дуже жорсткий характер.

Упродовж 2016–2021 років США та Велика Британія послідовно підтримували «політику невизнання» російської окупації Криму, виступаючи співавторами українських проєктів резолюцій ГА ООН. Починаючи з резолюції 71/205 19 грудня 2016 р. про ситуацію з правами людини в Криму²⁷, яку Лондон і Вашингтон активно лобіювали серед держав-членів, сформувався стійкий голосувальний блок західних і латиноамериканських країн. У 2018 р. після інциденту в Керченській протоці вони забезпечили ухвалення резолюції 73/194 та окремої резолюції 73/263 про «проблему мілітаризації Криму, а також частин Чорного й Азовського морів», де вперше внесли вимогу до Росії вивести війська з півострова та Суецького каналу²⁸. Наступні щорічні резолюції 74/168 (2019), 75/192 (2020), та 76/179 (2021) поглиблювали режим

²⁶ United States Participation in the United Nations in 2014. Bureau of International Organization Affairs. 2014. *U.S. Department of State*. URL: <https://2009-2017.state.gov/p/io/rls/rpt/2014/participation/249006.htm>.

²⁷ Resolution 71/205 of 19 December 2016, A/RES/71/205. 2016. *UN. Security Council*. URL: <https://docs.un.org/en/A/RES/71/205>.

²⁸ General Assembly Adopts Resolution Urging Russian Federation to Withdraw Its Armed Forces from Crimea, Expressing Grave Concern about Rising Military Presence. 17 December 2018. *UN: Meetings Coverage and Press Releases*. URL: <https://press.un.org/en/2018/ga12108.doc.htm>.

моніторингу ООН і підтверджували «недійсність будь-яких дій або рішень Російської Федерації, спрямованих на узаконення тимчасової окупації»^{29,30,31}. Координаційна робота британської та американської місій полягала у підготовці «non-paper» для держав, організації брифінгів ООН/ЄС і внесенні технічних поправок до проєктів, що забезпечувало стабільну підтримку понад 60 % членів Асамблеї.

Після захоплення трьох українських кораблів 25 листопада 2018 року екстрене засідання було офіційно запрошене Україною листом³², тоді ж Велика Британія та США виступили проти версії, виголошеної Росією, ставши на бік України^{33,34}. Також 31 січня 2022 р., за вимогою Вашингтона РБ ООН уперше публічно обговорив нарощування російських військ біля кордонів України; а спробу Москви зняти питання з порядку денного було відхилено 10-ма голосами, включно з Лондоном, проти двох³⁵.

Коли 25 лютого 2022 р. російське вето заблокувало проєкт резолюції S/2022/155, у якому передбачалося рішуче засудження збройної агресії РФ, вимога «негайного, повного й безумовного» виведення російських військ та забезпечення безперешкодного гуманітарного доступу, США та Велика Британія активували рідкісну процедуру *Uniting for Peace*. Внаслідок цього 2 березня

²⁹ Resolution 74/168 of 18 December 2019, A/RES/74/168. 2019. *UN. Security Council*. URL: <https://docs.un.org/en/A/RES/74/168>.

³⁰ Resolution 75/192 of 16 December 2020, A/RES/75/192. 2020. *UN. Security Council*. URL: <https://docs.un.org/en/A/RES/75/192>.

³¹ Resolution 76/179 of 16 December 2021, A/RES/76/179. 2021. *UN. Security Council*. URL: <https://docs.un.org/en/A/RES/76/179>.

³² Letter dated 25 November 2018 from the Permanent Representative of Ukraine to the United Nations addressed to the Secretary-General. A/73/601. 2018. *UN. Digital Library*. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/1654303?ln=ru&v=pdf>.

³³ Британія засудила застосування сили Росією у Керченській протоці. 2018. *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2018/11/26/7089895/>.

³⁴ Трамп: США та Європа працюють над вирішенням конфлікту навколо Керченської протоки. 2017. *Голос Америки*. URL: <https://www.holosameryky.com/a/trump-kerch/4674603.html>.

³⁵ Situation along Russian Federation-Ukraine Border Can Only Be Resolved through Diplomacy, Political Affairs Chief Tells Security Council. 31 January 2022. *UN: Meetings Coverage and Press Releases*. URL: <https://press.un.org/en/2022/sc14783.doc.htm>.

2022 р. надзвичайна спеціальна сесія ГА ухвалила резолюцію ES-11/1 141-ма голосами, підтвердивши суверенітет і територіальну цілісність України³⁶.

Позарадбезівська діяльність включала формування «коаліцій охочих» для передання систем Patriot і танків Challenger-2/Striker та очолення кластерів «Ядерна безпека» й «Відновлення справедливості» у «Формулі миру». На квітень 2025 р. сумарна військово-гуманітарна допомога перевищила 110 млрд дол. США з боку Сполучених Штатів та 15 млрд фунтів стерлінгів з боку Великої Британії^{37,38}.

Узагальнюючи, США та Велика Британія істотно впливали на хід і врегулювання різних конфліктів, як за допомогою ООН, так і за її рамками. Незважаючи на подекуди двоїсте ставлення, США використовували Раду Безпеки для просування своїх інтересів, часто виступаючи ініціаторами резолюцій. Коли цього не виходило, американці і британці були готові діяти в обхід ООН, заручившись підтримкою ключових партнерів.

2.2. Дії США та Великої Британії щодо Ірану та КНДР у РБ ООН

Зовнішня політика Ірану та його ядерна програма розцінюються США як загроза безпеці їхніх союзників на Близькому Сході. Перші повідомлення про те, що Іран, можливо, порушує Угоду про гарантії у рамках ДНЯЗ, з'явилися у 2002 – 2003 роках. Після невдалої спроби Євротрійки укласти угоду з Іраном у 2005 р. через протидію США, у 2006 р. зусилля британської дипломатії в ООН були спрямовані на те, щоб схилити Росію та Китай до посилення позиції щодо Ірану. Це впливає з листа (16 березня 2006 р.) Дж. Соерса, який очолював британську делегацію на переговорах у форматі Е3+3 у Нью-Йорку (Велика Британія, Франція, Німеччина та США, Китай, Росія), його американському,

³⁶ General Assembly Overwhelmingly Adopts Resolution Demanding Russian Federation Immediately End Illegal Use of Force in Ukraine, Withdraw All Troops. 2 March 2022. *UN: Meetings Coverage and Press Releases*. URL: <https://press.un.org/en/2022/ga12407.doc.htm>.

³⁷ Masters J., Merrow W. Here's How Much Aid the United States Has Sent Ukraine. 11 March 2025. *Council on Foreign Relations*. URL: <https://www.cfr.org/article/how-much-us-aid-going-ukraine?>.

³⁸ Bolshaw H. Fact file: Military assistance to Ukraine. 23 April 2025. *House of Lords Library*. URL: <https://lordslibrary.parliament.uk/fact-file-military-assistance-to-ukraine/?>.

французькому та німецькому колегам³⁹. Незадовго до проведення зустрічі в Нью-Йорку Дж. Стро, міністр закордонних справ Великої Британії, наголошував, що розбіжності з Іраном можна подолати лише дипломатичним шляхом. Причиною такого посилення була непримиренна позиція Вашингтона, для якого було важливо, щоб резолюція щодо Ірану була прийнята за VII главою Статуту ООН⁴⁰. Зустріч у Нью-Йорку не дала результатів.

У травні 2006 р. представники п'ятірки зібралися на території британської місії в ООН, щоб обговорити проєкт резолюції щодо Ірану, співавторами якої виступили Велика Британія та Франція за підтримки США, яка вимагала від Ірану припинити програму збагачення урану. США, Велика Британія та Франція наполягали на жорсткішому формулюванні, що допускало застосування сили; Китай, Росія та Катар заперечували⁴¹. США та Велика Британія вважали, що резолюція має бути прийнята відповідно до глави VII Статуту ООН. Після того, як у липні 2006 р. РБ ООН пред'явила Ірану ультиматум з вимогою припинити збагачення урану, а Іран відмовився його виконати, почав складатися режим санкцій на основі ухвалених РБ ООН резолюцій, головними прихильниками якого були США та ЄС. Британські дипломати взяли активну участь у розробці санкційних заходів.

У липні 2006 р. на підставі ст. 40 глави VII Статуту ООН було прийнято резолюцію №1696 – пом'якшений варіант, що передбачав прийняття додаткової резолюції у разі недотримання Іраном умов⁴². У грудні 2006 р. було прийнято резолюцію №1737, співавторами якої виступили країни Євротрійки; згідно з нею вводилися нові санкції проти Ірану у зв'язку з невиконанням вимог попередньої

³⁹ Leaked letter in full: UK diplomat outlines Iran strategy. 26 March 2006. *Global Research*. URL: <http://www.globalresearch.ca/leaked-letter-in-full-uk-diplomat-outlines-iran-strategy/2177>.

⁴⁰ Osborne P. Iran: how the West missed a chance to make peace with Tehran. 21 April 2013. *The Telegraph*. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iran/10007603/Iran-how-the-West-missed-a-chance-to-make-peace-with-Tehran.html>.

⁴¹ U.S. Ready to Push for Iran Resolution. 7 May 2006. *CBS news*. URL: <https://www.cbsnews.com/news/us-ready-to-push-for-iran-resolution/>.

⁴² Security Council Demands Iran Suspend Uranium Enrichment by 31 August, or Face Possible Economic, Diplomatic Sanctions. SC/8792. 31 July 2006. *UN: Meetings Coverage and Press Releases*. URL: <https://www.un.org/press/en/2006/sc8792.doc.htm>.

резолюції та створювався комітет із санкцій (Комітет 1737, неофіц. The Iran Sanctions Committee)⁴³, який отримав широку підтримку США. У 2007 р. було введено додаткові санкції: заморожування активів та обмеження на поїздки, заборону експорту Іраном зброї (резолюція №1747)⁴⁴. У 2008 р. було прийнято резолюцію №1803 та розширено санкції, а також резолюцію №1835, в якій підтверджувалися положення попередніх резолюцій⁴⁵. У 2010 р. завдяки активній діяльності США в РБ ООН за іранською ядерною програмою було прийнято резолюцію №1929, яка посилювала санкції⁴⁶. Режим санкцій проти Ірану склався в рамках підтримуваного Великою Британією та іншими членами Євротрійки «двоєдиного підходу» до іранської ядерної програми – поєднання жорсткого санкційного тиску з дипломатією та переговорами.

В результаті чергового раунду переговорів у форматі 5+1 та Іран, що розпочалися у лютому 2013 р., у листопаді було досягнуто тимчасової Женевської угоди. У липні 2015 р. велика шістка та ЄС з одного боку та Іран з іншого ухвалили Спільний всеосяжний план дій, спрямований на те, щоб гарантувати виключно мирний характер іранської ядерної програми. В результаті більшість санкцій було знято за резолюцією РБ ООН №2231⁴⁷.

Позиція Великої Британії щодо іранської ядерної програми звелася до підтримки курсу США як у рамках РБ ООН, так і ЄС.

Майбутня угода опинилася під загрозою через рішення Д. Трампа вивести США з угоди з Іраном (травень 2018 р.), в чому вбачалося бажання продовжити

⁴³ Resolution 1737 of 23 December 2006, S/RES/1737 (2006). 2006. *UN. Security Council*. URL: <https://main.un.org/securitycouncil/ru/s/res/1737-%282006%29>.

⁴⁴ Resolution 1747 of 24 March 2007, S/RES/1747 (2007). 2007. *UN. Security Council*. URL: <https://main.un.org/securitycouncil/ru/s/res/1747-%282007%29>.

⁴⁵ Zavada Y. The institutional dimension of Iran's nuclear program. *Visnyk of the Lviv University. Series Philos.-Political Studies*. 2022. № 44, p. 186–193.

⁴⁶ Resolution 1929 of 9 June 2010, S/RES/1929(2010). 2010. *UN. Digital Library*. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/683939?v=pdf>.

⁴⁷ Resolution 2231 of 20 July 2015, S/RES/2231(2015). 2015. *UN. Security Council*. URL: [https://docs.un.org/S/RES/2231\(2015\)](https://docs.un.org/S/RES/2231(2015)).

стримування Ірану санкціями, на відміну від Великої Британії, яка була прихильником ідеї, що це найкращий спосіб протистояти нарощування зброї⁴⁸.

Тим часом, упродовж аналізованого періоду США проводили активну політику в ООН, спрямовану на припинення будь-яких спроб Пхеньяну створити свою атомну зброю та засоби її доставки. Однак таке прагнення КНДР підігрівалося курсом США на зміну режимів, що проводили яскраво виражену антиамериканську політику і розташовувалися в регіонах, що мають важливе значення для національних інтересів та безпеки США та їх союзників. Включення КНДР до списку країн-ізоїв у щорічному зверненні президента «Про становище країни» 2002 р. лише загострило ситуацію⁴⁹. Лише 2008 р. США виключили КНДР зі списку держав, які спонсорують тероризм.

Найбільш важливими для США партнерами на переговорах щодо північно-корейської ядерної програми є насамперед Китай, а також Японія, Південна Корея. Велика Британія, не будучи учасником шестисторонніх переговорів (2003 – 2009 рр.), не могла істотно впливати на їх перебіг. Однак як постійний член Ради Безпеки, Велика Британія підтримувала підхід США, що виражався в більшості проти КНДР. Велика Британія також порушувала північно-корейську проблему в рамках двосторонніх відносин із Китаєм та Японією. Наприклад, на зустрічі Т. Мей та С. Абе 31 серпня 2017 р. обговорювалося питання щодо підвищення ефективності діючих санкцій та введення нових після скоєного КНДР пуску балістичної ракети, що пролетіла над територією Японії, хоча раніше РБ ООН засудила пуск, але не ввела нових санкцій⁵⁰. При тому, що всі ядерні держави засуджували порушення КНДР режиму нерозповсюдження, саме США були головним ініціатором санкцій

⁴⁸ Трамп оголосив про вихід США з ядерної угоди з Іраном. 8 травня 2018. *BBC Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-44044107>.

⁴⁹ The President's State of the Union Address (2002). January 29, 2002. *The White House. President George W. Bush*. URL: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html>.

⁵⁰ Британія і Японія домовилися разом протистояти ядерній загрозі КНДР. 31 серпня 2017. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/world/2017/08/31/375255_britaniya_yaponiya_dogovorilis.html.

РБ ООН, коли кожне нове випробування ядерного пристрою або балістичних ракет призводило до встановлення ще жорсткіших санкцій. Зокрема після проведення КНДР 3 вересня 2017 р. шостого випробування США внесли на розгляд РБ ООН проєкт резолюції №2731, яка спочатку передбачала заборону на експорт текстилю з КНДР та ембарго на постачання туди нафти, проте другий пункт був пом'якшений під тиском Китаю⁵¹.

Окрім Ради Безпеки ООН, Велика Британія бере участь у роботі її допоміжних органів, які відповідають за реалізацію рішень РБ ООН щодо КНДР. Так, представник Великої Британії входить до складу комісії експертів ООН, яка надає підтримку Комітету з метою нагляду за здійсненням санкцій, введених щодо Кореїської Народно-Демократичної Республіки у зв'язку з проведенням нею ядерних випробувань у 2006 році (заснований резолюцією № 1718 (2006 р.)). За весь період існування комісії представники США займалися фінансовими питаннями та економікою, представники Великої Британії – поширення зброї масового знищення (2009), регіональними питаннями (2011 р.), з 2014 р. – повітряним транспортом⁵².

Тож, проаналізувавши дипломатичну участь Великої Британії та США у моніторингу та стримуванні ядерних програм Ірану та КНДР можна зробити висновок, що в цей період обидві країни намагалися працювати попліч і проводити ефективні дії, що мали б вплив і на інших країн-учасниць в ООН та ЄС.

2.3. Миротворчі місії

Миротворчість – один із головних напрямів діяльності ООН. У 1990-ті роки завдання миротворчості змінилися і стосувалися як підтримки миру, так і трансформації товариств тих країн, де проходили миротворчі операції (Східний

⁵¹ UN Security Council Adopts New Sanctions After North Korea's Sixth Nuclear Test by Ankit Panda. 12 September 2017. *The Diplomat Media*. URL: <https://thediplomat.com/2017/09/un-security-council-adopts-new-sanctions-after-north-koreas-sixth-nuclear-test/>.

⁵² Appointment of the experts. *UN. Security Council*. URL: <https://main.un.org/securitycouncil/en/sanctions/1533/panel-of-experts/appointment-of-the-experts>.

Тимор, Косово). Вплив США і Великої Британії мав, перш за все, політичний та економічний характер, оскільки кожна з країн неформально «закріпила за собою» написання резолюцій щодо конкретних країн та аспектів миротворчості (США – Гаїті, Ліберія, Південний Судан, КНДР; Велика Британія – Кіпр, Лівія, Колумбія, Ємен)⁵³; упродовж 2016 – 2018 рр. США та Велика Британія займали 1 та 6 місце за величиною вкладу до бюджету операцій з підтримки миру⁵⁴. Можна стверджувати, що на сучасному етапі миротворча діяльність ООН, незважаючи на виправдану критику, відповідає інтересам обох країн, і ведеться в регіонах, де в обох країн є давні інтереси.

Слід зазначити, що внаслідок розпаду біполярної системи міжнародних відносин та політики США змінилися характер та кількість миротворчих операцій. Число таких операцій під егідою ООН значно зросло в 1990-х роках. Всього з 1948 по 2017 р. було проведено 71 миротворчу операцію⁵⁵. На сьогоднішній день ООН проводить 12 операцій із підтримки миру на трьох континентах (Додаток 1)⁵⁶.

При прем'єр міністрі Е. Блері Велика Британія брала активну участь у коаліційних війнах під проводом США, у зв'язку з чим, миротворчість під егідою ООН перестала бути актуальною для британської еліти, при тому, що в середині 1990-х рр. королівство посідало перше місце серед країн, що надають війська для миротворчих місій ООН⁵⁷.

З 2009 р. США стали активніше співпрацювати з ООН у питаннях миротворчості, заявляючи про необхідність чіткіше прописувати мандати місій

⁵³ Penholders and Chairs Matrix, 2016. *Security Council Report*. URL: <https://www.securitycouncilreport.org/penholders-and-chairs.php>.

⁵⁴ Scale of assessments for the apportionment of peacekeeping expenses, 2016–2018 : Report of the Secretary-General. A/70/331/Add.1. 2 Nov. 2015. *United Nations General Assembly*. URL: <https://undocs.org/A/70/331/Add.1>.

⁵⁵ Голубов О. "Блакитні шоломи": що треба знати про миротворчі місії ООН. 08.09.2017. *Deutsche Welle*. URL: <https://surl.li/kqzbf1>.

⁵⁶ Миротворці ООН: у яких країнах проходять операції з підтримки миру. 15 червня 2023. *Слово і Діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/06/15/infografika/svit/myrotvorczy-onn-yakyyh-krayinax-proxodyat-operacziyi-pidtrymky-myru>.

⁵⁷ Monthly Summary of Troop contributions to peace-keeping operations as of 30 September 1995. *UN Peacekeeping*. 1995. URL: <https://peacekeeping.un.org/en/summary-of-contributions-to-peacekeeping-operations-sep-1995>.

блакитних касок⁵⁸. У 2013 р. було створено Управління зі стратегічного партнерства у миротворчості для «виявлення та вирішення проблем системного характеру, пов'язаних з діями військ та поліції, розгорнутих у миротворчих місіях»⁵⁹.

У недавньому минулому США, а за ними і Велика Британія спробували активніше формулювати порядок денний у сфері миротворчості. У вересні 2015 р. відбувся саміт лідерів з питань миротворчості, організований Б. Обамою, Пан Гі Муном та лідерами восьми держав, на якому були присутні учасники з більш ніж 40 держав. Вони взяли на себе зобов'язання виділити ще 40 тис. військовослужбовців та поліцейських, де США, зокрема, мала б подвоїти чисельність американських штабних офіцерів, задіяних у миротворчих операціях ООН.

Продовжуючи саміт лідерів з питань миротворчості, Велика Британія провела в 2016 р. щорічну конференцію міністрів оборони ООН, присвячену питанням миротворчості, в якій брали участь близько 70 країн, а також представники чотирьох міжнародних організацій (Африканський Союз, ЄС, ООН, НАТО). На саміті лідерів у 2015 р. Велика Британія взяла на себе зобов'язання направити до 70 військовослужбовців у Сомалі та 250-300 осіб у місію ООН у Південному Судані. На міністерській конференції 2016 року британці обіцяли додатково надати ще 100 миротворців до 300 заявлених. У такий спосіб, Велика Британія підтримала ініціативу США; проте крок мав швидше символічний характер з урахуванням обстановки у Південному Судані.

Обидві країни мають давні зв'язки з Ліберією. У роки холодної війни вона мала стратегічне значення для США, у 1990-х роках. інтерес до неї знизився, але за Дж. Буша молодшого США почали збільшувати свою присутність в Африці, було створено Африканське командування збройних сил США. Останнім часом посилюється також інтерес Великої Британії до цієї країни: після тривалої перерви

⁵⁸ Report to the Congress: Bureau of International Organization Affairs. 2010. *U.S. Department of State*. URL:<https://2009-2017.state.gov/p/io/rls/rpt/148502.htm>.

⁵⁹ Report to the Congress: Bureau of International Organization Affairs. 2012. *U.S. Department of State*. URL:<https://2009-2017.state.gov/p/io/rls/rpt/2013/243077.htm>.

у лютому 2017 р. її відвідав міністр закордонних справ Великої Британії Борис Джонсон.

Взаємодія США та Великої Британії в ООН з питань миротворчості зберігає важливість у рамках двосторонніх відносин. При створенні політичних місій та визначенні мандатів миротворчих операцій країни можуть використовувати свій вплив у РБ ООН, причому Велика Британія, як правило, надає підтримку ініціативам США. Увага США до миротворчості в рамках ООН зросла за Б. Обама; натомість у Великій Британії участь британських солдатів у миротворчих місіях до 2015 р. не була пріоритетом. Обидві країни відправляють незначну кількість своїх солдатів в якості миротворців. США, Велика Британія, а також Франція найактивніше беруть участь у складанні резолюцій щодо регіонів, де у них зберігаються інтереси, часто це колишні колонії.

У такий спосіб було встановлено, що США й Велика Британія посідають ключову роль як у розробці резолюцій, так і в фінансуванні та логістиці місій «блакитних шоломів». Хоча після розпаду біполярної системи загальна кількість операцій значно зросла, обидві держави зберігають вплив через поєднання політичних і фінансових важелів: США беруть на себе основний тягар витрат, а Великобританія зараховує своєчасне спрямування контингентів до пріоритетних регіонів. Водночас сталість їхньої підтримки в ООН залишається випробуванням, адже британська активність у миротворчих місіях не раз падала на тлі геополітичних і внутрішніх фокусів Лондона. Відтак роль США та Великої Британії у миротворчих програмах є взаємодоповнюваною: США формують стратегічні рамки й передають фінансові ресурси, тоді як Велика Британія гарантує політичну підтримку й оперативну участь, що в сукупності підсилює легітимність і ефективність миротворчих зусиль ООН.

2.4. Підходи США та Великої Британії до врегулювання палестино-ізраїльського конфлікту

Із середини ХХ ст. США стали збільшувати свою присутність на Близькому Сході. Починаючи з доктрини Д. Ейзенхауера (1957), США,

побоюючись поширення впливу СРСР у регіоні, оголосили його зоною своїх інтересів. Головною метою Вашингтона залишається безперешкодний доступ до близькосхідної нафти. Натомість вплив Великої Британії, якій після розпаду Османської імперії дісталися значні підмандатні території, неухильно слабшав. До Суецької кризи 1956 р. Близький Схід залишався сферою впливу королівства. Однак фінансові труднощі англійців і зростання національно-визвольної боротьби арабів призвели до зниження британського впливу і виведення військ з територій «на схід від Суеца», в тому числі закриття найважливіших баз – аденської (1967 р.) і лівійської (1969 р.). Проникнення американських нафтових компаній супроводжувалося витісненням їх британських конкурентів та посиленням військового та політичного контролю над низкою країн з боку США. Отож, після провалу англо-франко-ізраїльської агресії проти Єгипту в 1956 р. стало зрозуміло, що для збереження можливості бути присутнім у регіоні їм потрібна підтримка Вашингтона.

Британський дипломат Дж. Грінсток зазначив, що для США існують два питання зовнішньої політики, які у Вашингтоні розглядають як виключно свою «вотчину»: близькосхідний мирний процес та взаємини між наддержавами⁶⁰. Врегулювання палестино-ізраїльського конфлікту було пріоритетом для кожної американської адміністрації, починаючи з війни Судного дня 1973 р. США виступали в ролі головного ініціатора арабо-ізраїльського мирного врегулювання.

Втративши колишню військову міць, Велика Британія не могла відігравати роль першої скрипки у врегулюванні палестино-ізраїльського конфлікту, але вона зберегла свій політичний вплив та економічні зв'язки у регіоні.

При зіставленні позицій США та Великої Британії щодо палестино-ізраїльського конфлікту необхідно враховувати внутрішньополітичну складову. У США існує активне проізраїльське лобі, дії Ізраїлю загалом знаходять підтримку в Конгресі США, тоді як діяльність палестинської делегації у

⁶⁰ Greenstock J. Iraq: The Cost of War. P. 17.

Вашингтоні є малопомітною. У Великій Британії порівняно зі США сильніші пропалестинські настрої, хоча в 2000-ті рр. проізраїльські настрої посилилися завдяки діяльності парламентських груп друзів Ізраїлю, афілійованих з консервативною, лейбористською та ліберально-демократичною партіями. Дії британських прем'єрів не завжди знаходять підтримку у британському парламенті, але й він не завжди може впливати на уряд, як це було із голосуванням щодо визнання Палестини державою у 2014 р.

Ізраїль є найбільшим отримувачем американської іноземної військової допомоги (Додаток 2)⁶¹. Фінансова допомога США має на меті збереження якісної військової переваги Ізраїлю над арміями сусідніх країн.

США разом із ЄС є співзасновниками Спеціального комітету зі зв'язків із країнами-донорами (ANLC) під постійним головуванням Норвегії. Його метою є координація у наданні палестинським територіям допомоги з метою розвитку. Велика Британія також належить до цього комітету; представники британського міністерства міжнародного розвитку є співголовами двох галузевих робочих груп: з безпеки та державної служби⁶².

У 2000 р. переговори, що відбулися з ініціативи президента США У. Клінтона між лідером палестинського національного руху Я. Арафатом і прем'єр міністром Ізраїлю Е. Бараком в Кемп-Девіді провалилися. Дж Буш-мол. вирішив дистанціюватися від спадщини Клінтона. Буш засуджував Я. Арафата за провал переговорів; з 2002 р. він перестав бачити в ньому надійного партнера. У 2000 – 2005 роках з початком другої інтифади (Аль Акса) спроби США та інших зацікавлених сторін відновити процес переговорів були безуспішними.

На Кроуфордському саміті у березні 2002 р., на якому Дж. Буш-мол. та Е. Блер обговорювали вторгнення до Іраку, британський прем'єр наполягав на тому, що врегулювання палестино-ізраїльського конфлікту було необхідним доповненням до дій зі повалення С. Хусейна, якщо це відбудеться. У своїх

⁶¹ U.S. military aid to Israel. 1959–2024. 7 October 2024. *Watson Institute for International & Public Affairs*. URL: <https://watson.brown.edu/costsofwar/papers/2024/USspendingIsrael>.

⁶² Operational Plan 2011–2016 DFID Palestinian Programme. *Department for international development*. December 2014. P. 7.

мемуарах Е. Блер стверджував, що відновлення мирного процесу було необхідно, щоб жорсткі дії західних країн в Іраку не викликали загального обурення в арабському світі⁶³.

29 березня – 3 травня 2002 р. ізраїльські військові провели операцію «Захисна стіна», в результаті якої було зруйновано багато офіційних будівель Палестинської національної адміністрації (далі – ПНА), будинки палестинців та інфраструктуру; Я. Арафат виявився заблокованим у своїй резиденції і не міг активніше брати участь у переговорах. Всупереч очікуванням, на початку квітня після телефонних переговорів з Е. Блер, Дж. Буш-мол. закликав Ізраїль негайно завершити операцію⁶⁴. Американський президент також направив до регіону К. Пауелла. Американські і британські дипломати разом із спецслужбами провели переговори про зняття облоги з офіційної резиденції Я. Арафата і здачу 4 терористів, що знаходилися там, а також здачі 13 палестинських бойовиків, які знаходилися в церкві Різдва⁶⁵.

У 2003 р. у Лондоні мала відбутися конференція з реформи ПНА, але вона була зірвана Ізраїлем, який не випустив на переговори представників адміністрації у зв'язку з терактом у Тель-Авіві, а також можливо і з позицією Великої Британії, що стала більш жорсткою, ввівши неофіційне ембарго на продаж зброї.

США та Велика Британія підтримали План одностороннього розмежування Ізраїлю з Газою. Сама ідея була вперше озвучена А. Шароном у грудні 2003 р. 14 квітня 2004 р. Дж. Буш-мол. офіційно підтримав план Шарона. У своєму листі він заявив, що «у світлі нових реалій на місцях, у тому числі наявності великих ізраїльських населених центрів, було б нереалістично очікувати, що результатом переговорів про остаточний статус буде повне

⁶³ Blair T. A Journey: My Political Life. P. 373.

⁶⁴ Buncombe A., Grice A. Bush tells Israel: enough is enough. 4 April 2002. *The Independent*. URL: <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/bush-tells-israel-enough-is-enough-9161935.html>.

⁶⁵ Beaumont P. How a British coup ended siege. 12 May 2002. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2002/may/12/israel.foreignpolicy>.

повернення до перемир'я 1949 р.»⁶⁶. Крім того, Буш був згоден з тим, що Палестинські біженці повинні переселятися на постійне місце проживання в Палестину, а не Ізраїль. У підсумку, незважаючи на те, що США, як і раніше, вважали ізраїльські поселення на палестинській території незаконними, риторика США змінилася, а Буш змушений був прийняти план Шарона.

17 квітня 2004 р. на прес-конференції, основною темою якої стала передача влади іракському уряду, Дж. Буш-мол. та Е. Блер висловили підтримку плану А. Шарона⁶⁷.

У 2005 р. за планом було зроблено вивід ізраїльських збройних сил та поселень із сектору Газа. Умови розмежування обговорювалися між Ізраїлем та США. Адміністрація США підтримала одностороннє розмежування Ізраїлю з Газою. Однак надалі Ізраїль не виконав обіцянки щодо обмеження будівництва, які були надані адміністрації Дж. Буша-мол., щоб заручитися американською підтримкою та зберегти за Ізраїлем великі поселення на Західному березі р. Йордан.

Уряд Е. Блера проводив заходи, щоб відновити мирний процес. У березні 2005 р. у Лондоні відбулася міжнародна конференція у питанні Палестини, спрямована на підтримку демократизації та реформ у ПНА. У конференції взяли участь представники ПНА, держави-донори, представники міжнародних організацій та Генеральний секретар ООН. Питання, що обговорювалися на конференції, були: управління, економічний розвиток та безпека, причому координацію у питаннях безпеки за підсумками конференції взяли на себе США, хоча адміністрація Буша брала менш активну участь у мирному процесі. Згідно з повідомленнями преси, з самого початку британська сторона пропонувала формат широкої мирної конференції, але у Вашингтоні віддали перевагу більш

⁶⁶ Letter on Peace Principles to Israeli PM Sharon. April 14, 2004. *The White House. President George W. Bush*. URL: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2004/04/20040414-3.html>.

⁶⁷ President Bush and Prime Minister Blair Discuss Iraq, Middle East Peace: Press Conference, Rose Garden. 16 April 2004. *The White House. President George W. Bush*. URL: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2004/04/20040416-4.html>.

вузькому підходу⁶⁸. Велика Британія була згодна з позицією США, що в Палестинській автономії слід провести демократичні реформи, і палестинське керівництво має покласти край тероризму, проте у Великій Британії сподівалися, що США зможуть чинити тиск на Ізраїль, щоб той пішов на великі поступки задля досягнення миру і у вирішенні палестино-ізраїльського конфлікту тільки тоді відбудуться зрушення.

У липні 2006 року з початком Другої ліванської війни, що була спровокованою зі сторони Хезболли, США підтримали Ізраїль. Британська громадськість засудила надмірну реакцію Тель-Авіва. Ні США, ні Велика Британія не підтримали ідеї, що Ізраїль має припинити вогонь в односторонньому порядку. У розпал війни Е. Блер виступив проти резолюції РБ ООН, що закликає до негайного припинення вогню, що дозволило Ізраїлю продовжити боротьбу з Хезболлою. Зважаючи на підтримку урядом Е. Блера військових дій США в Іраку та небажання закликати Хезболлу та Ізраїль припинити бойові дії в Лівані влітку 2006 р., це послабило вплив та репутацію Лондона як чесного брокера у регіоні.

На завершення свого другого президентського терміну Дж. Буш-мол. зробив ще одну спробу відновити мирний процес. У листопаді 2007 р. з цією метою в США відбулася конференція в Аннаполісі. Велика Британія привітала цю ініціативу. Ізраїльська та палестинська сторони взяли на себе зобов'язання працювати над досягненням підсумкової мирної угоди до кінця 2008 року⁶⁹. Переговори розпочалися у грудні 2007 р., але до 2008 року особливого прогресу не було. Після провалу конференції в Аннаполісі стала очевидною неефективність політики ізоляції Хамас.

У зв'язку із зростанням обстрілів території Ізраїлю 25 грудня 2008 р. розпочалася повномасштабна ізраїльська операція проти Хамас у Газі («Литий

⁶⁸ Archick K. The United Kingdom: Issues for the United States. CRS report for Congress. 2007. P.18.

⁶⁹ Joint Understanding Read by President Bush at the Annapolis Conference. 27 November 2007. *Office of the Press Secretary, The White House*. URL: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2007/11/20071127.html>.

свинець», грудень 2008 – січень 2009). Вона поклала край перемир'ю, що діяло, між Ізраїлем і Хамас, досягнутому за посередництва Єгипту. 17 січня 2009 р. було досягнуто перемир'я. Ізраїль провів операцію у розпал зміни адміністрації у США.

Прем'єр-міністр Великої Британії Г. Браун засудив ізраїльські бомбардування Гази як надмірне застосування сили⁷⁰. Він взяв участь у конференції, присвяченій гуманітарним питанням у Шарм-ель-Шейху, скликаній з ініціативи Х. Мубарака та Н. Саркозі. Він висловив сподівання, що з приходом до Білого дому Б. Обама, пошук мирного рішення відновиться. Трьома головними пунктами виступу Брауна були: гуманітарна допомога Газі та збільшення фінансування Великою Британією гуманітарної діяльності ООН у Газі; допомога Ізраїлю у недопущенні провезення зброї до Гази Червоним морем і через Синайський півострів (він також запропонував використовувати британські військові кораблі для патрулювання Червоного моря); поновлення мирного процесу.

Б. Обама розпочав своє президентство зі спроби переглянути близькосхідну політику США та налагодити відносини з мусульманським світом. У каїрській промові 2009 р. він назвав палестино-ізраїльський конфлікт одним із джерел напруженості в регіоні і заявив, що особисто працюватиме над досягненням врегулювання. Він наголосив на тісних зв'язках, які існують між США та Ізраїлем, заявив, що палестинці мають право на власну державу, визнав приниження, пов'язані з окупацією. Крім того, Обама заявив, що США не визнають легітимність продовження будівництва Ізраїлем поселень⁷¹. Риторика Б. Обама відрізнялася від тієї, що використовувалась попередньою адміністрацією; у його каїрській промові простежувалася підкреслена увага до страждань палестинського народу.

⁷⁰ Watt N. Gaza conflict: Brown finds his feet at Sharm el-Sheikh. 18 January 2009. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/news/blog/2009/jan/18/gordon-brown-egypt-gaza-israel-the-palestinian-territories>.

⁷¹ Obama B. Remarks by the President at Cairo University. 4 June 2009. *The White House. President Barack Obama*. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/remarks-president-cairo-university-6-04-09>.

На відміну від Дж. Буша-мол., відносини адміністрації Б. Обама з Ізраїлем були складнішими, головним чином у зв'язку з тим, що Обама намагався домогтися від ізраїльтян обмеження будівництва поселень, а потім зміг укласти угоду з Іраном щодо його ядерної програми. У 2009 – 2010 рр. спроби США змусити Ізраїль заморозити будівництво поселень поза «зеленої лінії» (лінія перемир'я 1949 – 1967 рр.), мали обмежений успіх і призвели до відновлення переговорів. Крім того, під час візиту віце-президента США Дж. Байдена до Ізраїлю в березні 2010 р. ізраїльтяни оголосили про будівництво 1600 будинків у Східному Єрусалимі, що викликало сильне невдоволення Вашингтона⁷².

Першою спробою надати новий імпульс мирному процесу стали прямі переговори між М. Аббасом та Б. Нетаньяху, які розпочалися у вересні 2010 р. з ініціативи США. Г. Клінтон, державний секретар США, витратила багато зусиль, щоб переконати сторони сісти за стіл переговорів. Щоб переконати палестинців, Вашингтон заручився підтримкою Єгипту та Йорданії.

Однак адміністрація Обама невдовзі залишила вимоги щодо повного заморожування будівництва поселень на Західному березі, і в лютому 2011 р. наклала вето на резолюцію РБ ООН, в якій ізраїльські поселення на Західному березі р. Йордан та у Східному Єрусалимі називалися незаконними. Інші 14 членів РБ ООН, зокрема Велика Британія, підтримали резолюцію⁷³.

Під час державного візиту Б. Обама до Великої Британії у травні 2011 р. палестино-ізраїльський конфлікт став однією з центральних тем переговорів, поряд з війною в Афганістані, боротьбою з тероризмом, операцією НАТО в Лівії, громадянськими війнами в Сирії та Ємені. Варто зазначити, що перед цим американський президент мав невдалі переговори з Б. Нетаньяху. У травні Б. Обама закликав до відновлення палестино-ізраїльських переговорів, головним предметом яких мали стати кордони та питання безпеки. Д. Кемерон погодився

⁷² Israel OKs 1,600 New East Jerusalem Homes. August 10, 2011. *VOA News*. URL: <https://www.voanews.com/a/israel-approves-plans-for-1600-new-homes-in-east-jerusalem-127512178/143660.html>.

⁷³ United States vetoes Security Council resolution on Israeli settlements. 18 February 2011. *UN News*. URL: <https://news.un.org/en/story/2011/02/367082>.

з Б. Обамою в тому, що визнання палестинської держави на ГА ООН є неприйнятним. При цьому США рішуче виступали проти спроб ПНА діяти через ООН для визнання її державою.

Наприкінці липня 2011 р. делегація з 12 британських парламентаріїв (лейбористи, ліберальні демократи, один представник партії зелених, члени шотландського парламенту) відвідала м. Газу і зустрілася з лідером Хамас Ісмаїлом Ханіей.

У 2011 – 2012 рр. керівництво Організації визволення Палестини зробило спроби домогтися визнання Палестини як держави у рамках ООН. У листопаді 2011 р. Палестину було прийнято до ЮНЕСКО; 107 країн проголосували за, 14 проти (зокрема США, Канада, Німеччина, Ізраїль), 52 утрималися (зокрема Велика Британія)⁷⁴. У відповідь США припинили фінансування організації.

З 2011 р. ситуація на Близькому Сході почала змінюватися, арабські країни стали більше уваги приділяти внутрішнім проблемам і конфліктам, що спалахнули в регіоні; деякі з них продовжили розвивати неофіційну співпрацю з Ізраїлем проти Ірану.

У листопаді 2012 р. Ізраїль провів восьмиденну операцію «Хмарний стовп» проти Хамас у Газі, внаслідок якої було вбито А. Джабарі, голову військового крила Хамас у Газі. 21 листопада 2012 р. Д. Кемерон заявив, що Б. Обама має зробити врегулювання палестино-ізраїльського конфлікту пріоритетом свого другого терміну на посаді президента. Водночас він відкрито виступив проти того, щоб ПНА намагалася діяти через ООН, і навіть погрожував можливим скороченням фінансування ПНА. Британський прем'єр заявив про необхідність переговорів між палестинцями та ізраїльтянами. Він наголосив, що реалії змінюються, шанси на створення двох держав можуть зменшитися зі зміною обстановки на місцях⁷⁵. США та Велика Британія оцінили дії Ізраїлю як право на

⁷⁴ How Unesco countries voted on Palestinian membership. 1 November 2011. *The Guardian News*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2011/nov/01/unesco-countries-vote-palestinian-membership>.

⁷⁵ Mulholland H. Cameron: Middle East peace must be priority for Obama's second term. 21 November 2012. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/politics/2012/nov/21/david-cameron-middle-east-peace>.

самооборону. Міністр закордонних справ Великої Британії У. Хейг поклав відповідальність за ескалацію кризи на Хамас.

У серпні 2013 р. за посередництва Дж. Керрі розпочався черговий раунд переговорів. Керівництво Організації визволення Палестини на якийсь час погодилося утриматися від подальших дій, націлених на отримання визнання Палестини державою на міжнародній арені. Тим не менш, у січні 2014 р. Ізраїль оголосив про будівництво 14 тисяч будинків у Східному Єрусалимі та на Західному березі.

Поки йшли переговори у березні 2014 р. Д. Кемерон відвідав Ізраїль, де виступив перед кнесетом, запевнивши присутніх, що він є непохитним прихильником Ізраїлю; з ним прибула делегація представників бізнес-спільноти. Він також провів зустріч із М. Аббасом. Місія Кемерона полягала в тому, щоб переконати сторони брати участь у переговорах, ініційованих США. Він змушений був висловлюватися дуже обережно, щоб не нашкодити переговорам, які й без того проходили не надто успішно. Велика Британія не займала у них центрального місця. Тоді ж Д. Кемерон зустрівся з Блером у резиденції генерального консула Великої Британії у Східному Єрусалимі, де колишній прем'єр поінформував чинного про хід близькосхідного процесу. Примітно, що коментуючи свою зустріч, Кемерон заявив, що не вважає себе спадкоємцем Блера⁷⁶.

Переговори затяглися і підходили до заздалегідь обумовленого крайнього терміну, коли у квітні 2014 р. президент Держави Палестина М. Аббас підписав угоду про примирення з Хамас, що призвело до створення технократичного уряду. На знак протесту Ізраїль припинив свою участь у переговорах.

7 липня 2014 р. після ракетних атак Хамас Ізраїль розпочав повномасштабну військову операцію проти Гази («Непорушна скеля»). 9 липня 2014 р. Обама підтримав повітряні удари Ізраїлю по Хамас у секторі Газа, але

⁷⁶ Tony Blair briefs David Cameron for meeting with Palestinian president. 13 March 2014. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/politics/2014/mar/13/tony-blair-briefs-david-cameron-meeting-palestinian-president-mahmoud-abbas-israel>.

застеріг від розгортання наземної кампанії. 22 липня уряд Великої Британії підтвердив свою підтримку Ізраїлю у розпал операції, виправдовуючи його дії правом на самозахист, і засудив Хамас, чим викликав критику опозиції. Однак 9 серпня Обама та Кемерон закликали до негайного припинення військових дій у Газі. Невдовзі 26 серпня було досягнуто перемир'я за посередництва Єгипту. Воно створило умови для непрямих переговорів між Ізраїлем, Хамасом та ПНА, хоча їх тематика була набагато вужчою, ніж на переговорах, що зірвалися у квітні. Ф. Хеммонд відмовився охарактеризувати дії Ізраїлю як «непропорційні». Не підтримуючи контакти з Хамас, адміністрація президента США була змушена вдаватися до посередництва арабських країн, які з нею підтримують відносини.

У цілому за Д. Кемерона Велика Британія категорично засуджувала політику будівництва ізраїльських поселень на окупованих палестинських територіях, вважаючи її такою, що суперечить міжнародному праву⁷⁷. Уряд Великої Британії (2014 р.) звинувачував Ізраїль у порушенні прав людини на окупованих територіях, що виражалося у продовженні будівництва поселень, руйнуванні будинків палестинців як покарання та обмеження свободи пересування та доступу для палестинців. Водночас британський уряд засуджував і порушення прав людини з боку Хамас у секторі Газа: використання живих щитів, позасудових страт; також засуджувалося жорстоке поводження із ув'язненими з боку палестинських служб безпеки на Західному березі. Паралельно, восени 2016 р. Велика Британія заморозила частину економічної допомоги Палестині, а пізніше переглянула умови її надання через підозри, що частина цих грошей прямувала ПНА на виплати терористам, які перебувають в ізраїльських в'язницях. За участю міністра міжнародного розвитку Великої Британії Пріті Пател були обмежені сфери надання допомоги: тепер вона могла використовуватися лише на зарплати працівникам освіти та охорони здоров'я. Британське міністерство міжнародного розвитку вирішило надалі спрямовувати

⁷⁷ Israel and the Occupied Palestinian Territories - Country of Concern (Corporate report). Foreign and Commonwealth Office. 12 March 2015. Gov.uk. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/israel-and-the-occupied-palestinian-territories-country-of-concern/israel-and-the-occupied-palestinian-territories-country-of-concern>

гроші через структури ЄС. Це сталося на тлі оприлюднення нового меморандуму про взаєморозуміння між США та Ізраїлем щодо надання Ізраїлю \$38 млрд у 2019 – 2028 роках⁷⁸.

23 грудня 2016 р. Рада Безпеки ООН ухвалила резолюцію №2334, в якій містилася вимога до Ізраїлю припинити будівництво поселень на окупованих територіях⁷⁹. На відміну від 2011 р. США не використали своє право вето, а утрималися. Велика Британія підтримала резолюцію. Представник Білого дому пояснив це рішення «відсутністю реального мирного процесу»⁸⁰.

Зміни у зовнішній політиці Великої Британії з зміною адміністрації США продовжилися. 16 січня 2017 року міністр закордонних справ королівства Б. Джонсон заблокував прийняття радою міністрів закордонних справ ЄС (конфігурація Ради ЄС) резолюції, в якій позитивно оцінювалося проведення Паризької конференції, а формула «дві держави для двох народів» визнавалася рішенням палестино-ізраїльського конфлікту⁸¹.

Варто зазначити, що у грудні 2016 року Т. Мей на прийомі, організованому парламентською групою «Консерватори – друзі Ізраїлю» (Conservative Friends of Israel), пов'язаною з консервативною партією, заявила, що Велика Британія підтримує формулу «дві держави для двох народів»⁸². Члени уряду заперечують зміну політики Великої Британії та вказують на необхідність брати до уваги зміну адміністрації у Білому домі.

⁷⁸ Fact Sheet: Memorandum of Understanding Reached with Israel. September 14, 2016. *The White House. President Barack Obama*. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/09/14/fact-sheet-memorandum-understanding-reached-israel>.

⁷⁹ Resolution 2334 of 23 December 2016, S/RES/2334(2016). 2016. *UN Digital library*. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/853446?ln=ru&v=pdf>.

⁸⁰ Beaumont P. US abstention allows UN to demand end to Israeli settlements. 23 December 2016. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2016/dec/23/us-abstention-allows-un-to-demand-end-to-israeli-settlements>.

⁸¹ Mance H., Reed J., Beesley A. UK faces criticism for apparently shifting stance on Israel. 16 January 2017. *The Financial Times*. URL: <https://www.ft.com/content/a501be1c-dc0f-11e6-86ac-f253db7791c6>.

⁸² Prime Minister Theresa May's Speech at the Conservative Friends of Israel Annual Lunch. 12 December 2016. *Conservative Home*. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/prime-minister-theresa-mays-speech-to-the-conservative-friends-of-israel>.

З приходом до Білого дому Д. Трамп заявив про намір допомогти у досягненні «остаточної угоди» між палестинцями та ізраїльтянами. Як своїх радників із Ізраїлю американський президент призначив Дж. Кушнера, спеціального посланника Дж. Грінблатта і посла США в Ізраїлі Д. Фрідмана, який спонсорував будівництво ізраїльського поселення на Західному березі р. Йордан. У лютому Б. Нетаньяху здійснив візит до Вашингтона, під час якого Трамп змусив палестинців засумніватися у прихильності нової адміністрації до формули «дві держави для двох народів»⁸³.

До осені 2017 р. у відносинах між США та ОВП нарізала криза. 20 вересня на ГА ООН М. Аббас подякував Трампу за зусилля у налагодженні мирного процесу, але закликав МКС розслідувати злочини Ізраїлю проти палестинців⁸⁴. 21 вересня Трамп зустрівся з Аббасом у Білому домі, проте особливих зрушень у переговорах не сталося. У листопаді адміністрація Трампа пригрозила закрити представництво ООП у Вашингтоні, якщо кампанія у МКС не припиниться. Цей крок зумовлювався положенням, ухваленим конгресом у 2015 р. після підписання ОВП Римського статуту. Палестинська сторона оголосила про припинення контактів з американськими представниками⁸⁵.

Напередодні святкування століття Декларації Бальфура та зустрічі Т. Мей та Б. Нетаньяху у листопаді 2017 р. у Великій Британії розгорівся скандал у зв'язку з тим, що міністр міжнародного розвитку Приті Пател під час приватного візиту до Ізраїлю у серпні 2017 р. порушила протокол і провела низку зустрічей із ізраїльськими політиками, у тому числі Б. Нетаньяху, не повідомивши британське МЗС. Пател, за рішенням якої Велика Британія

⁸³ Trump steps back from U.S. commitment to two-state Israeli-Palestinian solution. February 15, 2017. *The Washington Post*. URL: <https://www.washingtonpost.com/news/post-politics/wp/2017/02/15/trump-tells-netanyahu-to-hold-back-on-west-bank-settlements/>.

⁸⁴ Abbas M. Statement of His Excellency Mahmoud Abbas President of the State of Palestine Before the United Nations General Assembly 72nd Session. The General Assembly of the United Nations General Debate. 20 September 2017. URL: https://gadebate.un.org/sites/default/files/gastatements/72/ps_en.pdf.

⁸⁵ Rumley G. Why Trump Threatened to Close Palestine's D.C. Headquarters. 21 November 2017. *The Atlantic*. URL: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2017/11/trump-abbas-palestine-plo-israel-icc/546599/>.

скоротила фінансування допомоги Палестині в 2016 р., довелося піти у відставку, а преса отримала привід говорити про спроби Ізраїлю впливати на британську політику⁸⁶.

Адміністрація Трампа повністю відмовилася від ролі посередника, коли 6 грудня 2017 р. президент ухвалив рішення про визнання Єрусалима столицею Ізраїлю та перенесення туди американського посольства з Тель-Авіва на виконання своєї передвиборчої обіцянки. 18 грудня 2017 р. Велика Британія проголосувала за ухвалення резолюції РБ ООН, яка закликає скасувати це рішення, але США наклали на неї вето⁸⁷.

У вересні 2018 р. представництво ОВП у Вашингтоні було закрито, а у його глави Х. Зомлота та членів його сім'ї були відкликані візи. Президент Держави Палестина М. Аббас на ГА ООН у 2018 р. заявив, що палестинці більше не вважатимуть прийнятним виключно американське посередництво, оскільки адміністрація президента США втратила на нього право через «недавні дії»⁸⁸. Після цих подій Зомлот став фактично представником ОВП у Великій Британії, де він здобув вищу освіту. Він закликав королівство зайняти місце США як головного посередника в близькосхідному врегулюванні з урахуванням історичних зв'язків із регіоном, залученості до мирного процесу, «унікальних відносин» із США, Ізраїлем, ЄС та арабським світом.

При адміністрації Дж. Байдена, незважаючи на традиційне охолодження відносин між Ізраїлем та США в період демократичних адміністрацій останнього часу та посилення публічної критики ізраїльського уряду, результати закладеного Д. Трампом курсу були, з одного боку, збережено. Але, з іншого, був

⁸⁶ Beaumont P. What did Israel hope to gain from Priti Patel's secret meetings?. 8 November 2017. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/politics/2017/nov/08/priti-patel-israel-trip-analysis-uk-foreign-policy>.

⁸⁷ Jerusalem: US vetoes UN resolution rejecting Trump's declaration. 18 December 2017. *The BBC*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-42394264>.

⁸⁸ Abbas M. Statement by H.E. Mr. Mahmoud Abbas President of the State of Palestine United Nations General Assembly 73rd Session. The General Assembly of the United Nations General Debate. 27 September 2018. URL: https://gadebate.un.org/sites/default/files/gastatements/73/ps_en.pdf.

збільшений розмір допомоги палестинській стороні, причому серйозніші кроки цьому напрямі реалізовані не були.

У липні 2022 року відбувся візит Дж. Байдена до Ізраїлю, за підсумками якого була підписана спільна Єрусалимська декларація, яка передбачає зобов'язання США ніколи не дозволити Ірану отримати ядерну зброю. Також у липні 2022 року між США та Ізраїлем був запущено Стратегічний діалог високого рівня з технологічних питань. Однак війна Ізраїлю проти ХАМАС значною мірою перекреслила вказані досягнення та призвела до охолодження відносин як між США та Ізраїлем, так і між Ізраїлем та рештою світу. Більше того, війна Ізраїлю проти ХАМАС привела і до розколу громадської думки США та посилення поляризації країни. США та Ізраїль виявилися все більш ізольованими на світовій арені на фоні зростаючих закликів до припинення вогню.

Справа дійшла до того, що Вашингтон призупинив постачання Ізраїлю боєприпасів та критикує вторгнення в Рафah⁸⁹.

Дональд Трамп скасував меморандум з національної безпеки свого попередника Джо Байдена, в якому військова допомога США була зумовлена зобов'язанням Ізраїля та інших союзників дотримуватись міжнародного гуманітарного права. Скасування цієї директиви, яка була прийнята у розпал суперечок навколо війни в Газі, знаменує собою чергове зрушення у підході нової адміністрації до зовнішньої політики США.

В свою чергу, уряд Великої Британії скасував десятки ліцензій на постачання Ізраїлю продукції військового призначення. Як повідомив у понеділок, 2 вересня 2024 року, міністр закордонних справ Сполученого Королівства Девід Леммі, відкликано 30 ліцензій із 350. Д. Леммі підкреслив, що про введення ембарго на продаж зброї Ізраїлю не йдеться⁹⁰. Рішення про

⁸⁹ US paused Israel weapons shipment due to Rafah, US defense secretary says By Phil Stewart and Idrees Ali. 8 May 2024. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/middle-east/us-paused-israel-weapons-shipment-due-rafah-us-defense-secretary-2024-05-08/>.

⁹⁰ Велика Британія призупиняє експорт деяких видів озброєння та компонентів техніки до Ізраїлю. 2 вересня 2024. *Мілітарний*. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/velyka-brytaniya-pryzupynyaye-eksport-deyakyh-vydiv-ozbroyennya-ta-komponentiv-tehniky-do-izrayilyu/>.

обмеження поставок зброї ухвалено лейбористським урядом Кіра Стармера після візиту до Ізраїлю нового генерального прокурора Англії та Уельсу Річарда Хермера та його переговорів із ізраїльськими офіційними особами. Наприкінці серпня Хермер заявив, що не готовий схвалити рішення про продаж певних видів зброї Ізраїлю, поки влада не зможе з упевненістю пояснити аспекти її використання ізраїльською армією⁹¹. Обмеження стосуються головним чином наступальних озброєнь.

Підсумовуючи, Близькосхідний мирний процес є однією з важливих проблем двосторонніх британсько-американських відносин, хоча в даний час і не займає центрального місця. США відіграють роль найбільш впливового посередника в переговорах. Врегулювання палестино-ізраїльського конфлікту стає пріоритетом для кожної нової американської адміністрації, що часто пов'язане з критикою провалів попереднього очільника Білого дому. При цьому Велика Британія має великі зв'язки у регіоні і прагне впливати на США у цьому питанні. Однак у першій половині 2017 р. позиція Великої Британії щодо палестино-ізраїльського врегулювання все ж почала змінюватися, віддаляючись від ЄС і наближаючись до позиції адміністрації Д. Трампа. Ймовірно, це було викликано перебігом переговорів про Брекзит і, в перспективі, необхідністю укласти нові торговельні угоди, у тому числі зі США та Ізраїлем. Однак із посиленням тиску США на палестинців Лондону довелося солідаризуватися з країнами ЄС.

З огляду на викладене можна підбити висновок, що незважаючи на періодичні розбіжності у деталях тактики, стратегічне партнерство Сполучених Штатів та Великої Британії залишається незмінно вагомим чинником у формуванні міжнародної політики. Їхні спільні зусилля як у рамках ООН, так і поза нею забезпечують консолідацію західного блоку перед новими викликами безпеки, а також дозволяють гнучко реагувати на багатofункціональні загрози ХХІ століття. Завдяки цьому тандему глобальні механізми колективного

⁹¹ Цюпин Б. Британське обмеження експорту зброї Ізраїлю викликало застереження. 3 вересня 2024. *Голос Америки*. URL: <https://www.holosameryky.com/a/7769298.html>.

реагування здобувають не лише фінансову та кадрову основу, але й легітимізацію, необхідну для ефективного функціонування світового порядку.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ «ОСОБЛИВИХ ВІДНОСИН» США ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

3.1. США та Велика Британія – майбутнє «особливих відносин»

Концепція «особливих відносин» між США та Великою Британією, що набула чіткого окреслення в період Другої світової війни, з ініціативи В. Черчилля, стала визначальним елементом трансатлантичної співпраці. Перші кроки до стратегічного партнерства були зроблені в 1941 році, коли сторони уклали Атлантичну хартію, а також розпочали обмін розвідувальною інформацією. У подальшому співробітництво у сфері безпеки, оборони та розвідки отримало інституційну основу, що забезпечило довготривалу стабільність відносин. Високий рівень довіри, спільність ціннісних орієнтирів та узгодженість зовнішньополітичних пріоритетів сприяли формуванню стійкого неформального альянсу, який зберігав актуальність упродовж кількох десятиліть, зокрема й через укладення нових двосторонніх угод у XXI столітті.

Незважаючи на підписання нових угод, можна говорити і про те, що рівень кооперації між двома країнами останнім часом знизився. Однією з головних причин цього можна вважати Brexit, який виніс на порядок денний питання про роль Великої Британії як трансатлантичного мосту між США та Європою.

Головну загрозу особливим відносинам на сучасному етапі дослідники вбачають насамперед у самих США. Нині розглядаються такі гіпотетичні сценарії припинення партнерства: спроба Білого дому знайти більш корисного союзника; поглиблення протиріч між США та Європою; надмірна опора Вашингтона на «жорстку силу» та односторонні дії; усі з яких є малоймовірними. Найбільшої шкоди їхній співпраці завдають схильність США до односторонніх дій, непослідовне залучення американцями Великої Британії до міжнародної політики, необдумані висловлювання, політичний опортунізм, короткозорість конгресу та величезні інвестиції, які спрямовані на пошук нових партнерів. В результаті у Великій Британії зародилося відчуття, що США ставиться до неї з

зневагою та невдячністю. Вашингтон, на думку британців, має наочно показувати, що відданість Лондона винагороджується, при цьому будувати свою публічну дипломатію так, щоб мінімізувати негативні асоціації, пов'язані з британсько-американським співробітництвом, і краще висвітлювати їхню користь для обох сторін.

Ще одна загроза особливим відносинам може коренитися в демографічних відмінностях, оскільки відсоток населення США, чий предки мали європейське коріння, знижується. До того ж присутні й відмінності в основних цінностях: віра в Бога, ставлення до зброї, закону, навколишнього середовища та використання військової сили.

Наразі концепції, що пояснюють довговічність особливих британсько-американських відносин і вигідність союзу для обох сторін, можуть бути перевірені, особливо щодо ефективності механізмів їхнього збереження. Знову виникає питання: чи не носить відданість особливим відносинам із боку Великої Британії надто негнучкий характер, який відповідає завданням країни у XXI ст. і що суперечить традиційному для британської дипломатії принципу «постійних інтересів та тимчасових спілок»? Відповідь на нього можна отримати, звернувшись до подій останніх років та їх оцінок британською та американською політичною елітою.

При розгляді дискусії серед політиків та у ЗМІ про стан та перспективи особливих відносин ми обмежимося 2010–2017 рр. Цей період є рубіжним: у 2010 р. була опублікована парламентська доповідь про характер союзу з американцями на сучасному етапі – перша офіційна спроба переоцінки спадщини зовнішньої політики Е. Блера, ініційована ще за Г. Брауна. На цьому фоні уряд Д. Кемерона мав пройти свій шлях по вибудові співпраці зі США. Вступ Д. Трампа на посаду президента США та початок переговорів про Брекзит у 2017 р. підвели межу під подіями обраного нами періоду.

У 2010 р. Комітет з міжнародних справ палати громад рекомендував британському уряду займати стосовно Америки тверезу і менш шанобливу позицію, засновану на національних інтересах. Законодавці радили не

використовувати фразу, що «вводить в оману», «особливі відносини». Британські та американські ЗМІ сприйняли його публікацію як спробу дистанціюватися від США⁹².

Е. Едельман, заступник міністра оборони з військово-політичних питань у другій адміністрації Дж. Буша-мол., відреагував на британську доповідь, опублікувавши статтю в журналі *The American Interest*⁹³. Він виділив чотири опори особливих відносин: схожість поглядів еліт на спільну долю англomовних народів, готовність воювати пліч-о-пліч, співробітництво в ядерній сфері, взаємодія розвідувальних служб. На його думку, всі ці опори були в небезпеці, причому виходила вона з Туманного Альбіону: британська еліта все більше орієнтувалася на Європу, а не на США; військовий бюджет королівства не покривав усіх необхідних витрат, а британська громадська думка скептично ставилася до ролі своєї країни як помічника шерифа; до того ж, перспектива збереження британських ядерних сил на колишньому рівні (чотири підводні човни) була незрозуміла; співробітництво в галузі розвідки могло постраждати через низку протиріч. Е. Едельман був переконаний, що особливі відносини збережуться, але все більше ставитимуться під питання, прикладом чого послужила доповідь британського парламенту. Роль Великої Британії в сучасному світі він бачив у тому, щоб бути «заступником» США у справі підтримки світового порядку, і висловлював жаль, якщо Америці доведеться шукати нових претендентів на цю роль. Слід зазначити, що ця дискусія велася на тлі перегляду зовнішньополітичної стратегії США внаслідок «іракського синдрому» та скорочення Вашингтоном оборонного бюджету.

Надійність Великої Британії як американського союзника стала предметом по-справжньому широкої дискусії після того, як 29 серпня 2013 р. члени палати громад британського парламенту проголосували проти участі країни у можливій

⁹² Watt N. Special relationship is over, MPs say. Now stop calling us America's poodle. 28 March 2010. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/politics/2010/mar/28/special-relationship-over-poodle>.

⁹³ Edelman E. A special relationship in jeopardy. 1 July 2010. *The American Interest*. URL: <https://www.the-american-interest.com/2010/07/01/a-special-relationship-in-jeopardy/>.

військовій операції в Сирії. Британська політична еліта та експерти побоювалися погіршення відносин із США. Реакція американських ЗМІ була неоднозначною. Р. Коен охарактеризував те, що сталося як переломний момент, після якого особливі відносини потребують смислового наповнення, а Велика Британія – у визначенні свого місця у світі⁹⁴. Альтернативний погляд представлений у статті Д. Рансімана в «Foreign Affairs»: голосування щодо Сирії скоригувало спотворення в особливих відносинах, що виникли за Дж. Буша-мол. та Е. Блер; воно не ознаменувало їх кінець, а послужило їхній реставрації, тобто повернення до більш прагматичної політики Великої Британії, заснованої на британських національних інтересах, яку проводили всі британські прем'єр-міністри до Е. Блера⁹⁵.

Результат голосування в британському парламенті не міг завдати істотних збитків особливим відносинам, оскільки США не були зацікавлені в залученні до ще однієї війни на Близькому Сході. Після Афганістану та Іраку союзники стали обережніше ставитися до прямого втручання у регіональні конфлікти. Незважаючи на неоднозначну реакцію ЗМІ обох країн, можна стверджувати, що Вашингтон змушений був враховувати позицію Лондона. Однак, повністю цей епізод не був забутий. Під час прощальної прес-конференції у січні 2017 р. держсекретар США Дж. Керрі дорікнув Д. Кемерону та британському парламенту за те, що вони зірвали плани Б. Обама щодо проведення військової операції проти Сирії⁹⁶.

У 2014 р. Комітет із міжнародних справ палати громад випустив повторну доповідь про стан союзу із США. У ній вказувалося, що коаліційному уряду, мабуть, вдалося зайняти позицію, яка не ставила «під удар теплоту зв'язків чи

⁹⁴ Cohen R. A much less special relationship. 30 August 2013. *The New York Times*. URL: <http://www.nytimes.com/2013/08/31/opinion/cohen-a-much-less-special-relationship.html>.

⁹⁵ Runciman D. How David Cameron saved the special relationship. 6 September 2013. *Foreign Affairs*. URL: <http://www.foreignaffairs.com/articles/139907/david-runciman/how-david-cameron-saved-the-special-relationship>.

⁹⁶ Smith D. John Kerry links Britain to derailing of Obama's plan for intervention in Syria. 5 January 2017. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2017/jan/05/john-kerry-us-syria-intervention-plan-britain-obama>.

користь відносин для Великої Британії». Зазначалося, що «внаслідок виняткового становища, яке продовжують займати США у міжнародних справах, як і раніше в інтересах Великої Британії, щоб уряд країни був присутній при розробці американської стратегії та прагнув впливати на США, тим самим забезпечуючи підтримку своїх цілей на міжнародній арені»⁹⁷.

Після вступу Д. Трампа на посаду президента США британські парламентарі знову повернулися до теми особливих відносин у доповіді Комітету з питань оборони палати громад «Незамінні союзники: відносини у сфері оборони між США, НАТО та Великою Британією» (2018 р.). Основний висновок полягав у тому, що «якщо Сполучене Королівство хоче зберегти свою лідируючу позицію в НАТО і продовжити такі плідні відносини у сфері оборони зі США, воно має більше інвестувати у свої збройні сили»⁹⁸. У процесі підготовки доповіді з'ясувалося, що нині Великій Британії буде складно використовувати британсько-американські відносини для значного впливу на американську політику.

На думку професора Дж. Бью, в даний час особливі відносини з Великою Британією – найцінніший військовий союз для США, хоча через 20-25 років ситуація може змінитися. Він думав, що обидві країни мають безпрецедентно схожі стратегічні уявлення про те, як мають функціонувати зовнішня політика та національна безпека⁹⁹.

Американські політики та експерти також підтвердили значимість союзницьких відносин з Великою Британією як на регіональному рівні – у питаннях оборони Північної Атлантики та Арктики, так і у глобальному масштабі – на Близькому Сході, в Індійському та Тихому океанах. За словами

⁹⁷ Government Foreign Policy towards the United States. Eighth Report of Session 2013–2014. House of Commons Foreign Affairs Committee. HC 695. 2014. P. 20.

⁹⁸ Indispensable allies: US, NATO and UK Defence relations. Eighth Report of Session 2017–2019. House of Commons Defence Committee. HC 387. 2018. P. 3.

⁹⁹ Oral evidence: The Indispensable Ally? US, NATO, and UK Defense Relations. House of Commons. Defense Committee. HC 992. 28 March 2017. P. 4. URL: <http://data.parliament.uk/writtenevidence/committeeevidence.svc/evidencedocument/defense-committee/the-indispensableally-us-nato-and-uk-defense-relations/oral/49473.pdf>.

конгресмена М. Тернера, цінність консультацій з Лондоном зберігається, у тому числі щодо оцінки можливих загроз. Він же назвав Велику Британію «голосом США до ЄС». В. Нуланд особливо наголосила на готовності британців бути першими там, де потрібна присутність НАТО, «чи Афганістан чи східні рубежі альянсу». Більше того, з її погляду, Велика Британія – можливо, єдина європейська країна, до якої США зможуть звернутися у разі «непередбаченої ситуації з Північною Кореєю»¹⁰⁰.

У дискусії про особливі відносини на сучасному етапі крім наявності у Лондона політичної волі підтримувати військові кампанії Вашингтона фігурують такі питання: позиція Великої Британії щодо КНР, її роль у європейській та трансатлантичній політиці після виходу з ЄС та підтримка своєї обороноздатності. Головним чином йдеться про баланс між національними інтересами та здатністю британців зберегти свою корисність для США.

Вступ Великої Британії до створеного КНР Азіатського банку інфраструктурних інвестицій (АБІІ) на правах держави-засновника в 2015 р. викликав занепокоєння і публічну критику з боку Білого дому. США бачать у китайській ініціативі спробу змінити світову фінансову архітектуру, що склалася, і скласти конкуренцію Світовому банку; Т. Райт, директор Центру з вивчення США та Європи Інституту Брукінгса, звинуватив Велику Британію у просуванні своїх комерційних інтересів на шкоду демократичній солідарності. Британці мотивували своє рішення тим, що зможуть впливати на методи роботи нової фінансової структури, проте американські експерти цю здатність ставили під сумнів. Вступ Сполученого Королівства в АБІІ стався на тлі інтенсифікації його економічних відносин із Китаєм у попередні роки; роблячи цей крок, Велика Британія розраховувала примирити свої економічні інтереси із підтримкою союзу зі США. Тим не менш, уряд Т. Мей вибрав більш обережний курс щодо Пекіна, у тому числі під тиском адміністрації Д. Трампа.

¹⁰⁰ Oral evidence: The indispensable ally? US, NATO and UK Defence relations. House of Commons. Defence Committee. HC 387. 5 March 2018. P. 6. URL: <http://data.parliament.uk/writtenevidence/committeeevidence.svc/evidencedocument/defence-committee/the-indispensableally-us-nato-and-uk-defence-relations/oral/79792.pdf>.

Запуск процедури роз'єднання з Брюсселем став приводом для нових прогнозів про зниження значущості особливих відносин. Дж. Стейсі, колишній чиновник держдепа США при Б. Обамі, який займався контактами з ЄС і НАТО, заявив про «розмивання» британсько-американського союзу при Д. Трампі та Т. Мей і звинуватив Лондон у тому, що його політика сприяє підриву засад ліберального світового порядку¹⁰¹. На його думку, Велика Британія завдає шкоди власним інтересам, підтримуючи політику Д. Трампа, що веде до зниження міжнародної ролі США, а глава Білого дому також шкодить своєму союзнику, виступаючи за «жорсткий» Брекзит.

З початком переговорів про вихід з Євросоюзу Велика Британія дедалі більше підкреслювала значення НАТО для власної оборони, применшуючи роль інших країн ЄС в альянсі і прагнучи переконати США у своїй надійності. На зустрічі міністрів оборони держав НАТО у червні 2017 року міністр оборони Великої Британії М. Феллон оприлюднив нові заходи, які Сполучене Королівство збиралося вжити з метою зміцнення свого лідерства в альянсі. Тоді, Велика Британія була однією з п'яти країн НАТО, які виконали зобов'язання щодо витрат у розмірі 2% ВВП¹⁰².

При аналізі розбіжностей між Лондоном і Вашингтоном, потрібно не забувати про принцип, сформульований колишнім постійним представником Великої Британії при ООН сером Джеремі Грінстоком: якщо у сторін і є розбіжності з офіційних питань, то «ми ведемо суперечки з цих розбіжностей, ми сперечаємося зі Сполученими Штатами. Ми не схильні сперечатися на публіці, якщо тільки не потрібне пояснення перед суспільством або ж у нас серйозна суперечка з питання, яке не можна утримувати за межами суспільної дискусії»¹⁰³.

Можна зробити висновок, що і в академічних, і в офіційних колах США та Великої Британії спостерігається консенсус щодо важливості особливих

¹⁰¹ Stacey J.A. The hollowing out of the special relationship. 5 September 2017. *Foreign Affairs*. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2017-09-05/hollowing-out-special-relationship>.

¹⁰² PM pledges £178 billion investment in defense kit. 23 November 2015. *Gov.uk*. URL: <https://www.gov.uk/government/news/pm-pledges-178-billion-investment-in-defence-kit>.

¹⁰³ Global Security: UK-US Relations. Sixth Report of Session 2009–10. House of Commons Foreign Affairs Committee. HC 114. 2010. P. 16.

американо-британських відносин. Американо-британський союз зберігає стійкість багато в чому завдяки виробленій з часів холодної війни міцній інституційній базі, яка дозволяє мінімізувати збитки від окремих суперечок і дає можливість відверто обговорювати відмінності у підходах. Окрім договорів у галузі розвідки та оборони міцність особливих відносин пояснюється свідомими зусиллями британських прем'єр-міністрів. У найближчі роки цей безпрецедентно стійкий союз збереже своє значення для обох країн, незважаючи на його нерівноправність та необхідність для Великої Британії знаходити баланс між атлантичним та європейським векторами своєї політики.

3.2. Вплив Брекзиту на відносини Великої Британії та США

Влітку 2016 року громадяни Сполученого Королівства проголосували за вихід країни з ЄС. Це рішення вплинуло не лише на внутрішню британську і навіть європейську політику, а й на перспективи трансформації світопорядку загалом. Велика Британія – постійний член Ради Безпеки ООН, учасниця «Групи семи», «Групи двадцяти» та «ядерного клубу», засновник Співдружності націй, один з лідерів НАТО та п'ята економіка у світі. При цьому події, що послідували за британським референдумом, призвели до політичної та економічної нестабільності та невизначеності майбутніх економічних та політичних відносин Великої Британії з іншими країнами.

Після плебісциту 23 червня 2016 р. стало зрозуміло, що вихід Британії з ЄС істотно змінить міжнародну роль Лондона. Втративши важелі впливу на процес ухвалення рішень у Євросоюзі, Велика Британія ризикує втратити «функцію» «трансатлантичного мосту» між Брюсселем та Вашингтоном, адже після Брекзиту США зможуть вести переговори з Францією та Німеччиною безпосередньо, минаючи Сполучене Королівство.

29 березня 2017 року уряд Великої Британії ініціював процедуру виходу відповідно до статті 50 Договору про Європейський Союз; спочатку планувалося, що Велика Британія залишить Європейський Союз через два роки, 29 березня 2019 року о 23:00 за Гринвічем. Але, внаслідок жорстких

розбіжностей як між провідними партіями як в парламенті, так і всередині самого уряду Великої Британії, дата виходу неодноразово зрушувалась – парламент відхиляв запропоновані плани виходу та зобов'язував уряд просити ЄС про відстрочку; Європейська рада, у свою чергу, погодилася продовжити термін виходу до 31 жовтня 2019 року, але й до цього часу угода про Брекзит не була укладена.

Членство Великої Британії в ЄС було припинено 31 січня о 23:00 за Грінвічем або опівночі з 31 січня на 1 лютого 2020 за центральноєвропейським часом¹⁰⁴. За угодою з ЄС 31 січня 2020 року Велика Британія втратила представництво та право голосу в органах влади ЄС, до кінця 2020 року залишаючись частиною єдиного економічного простору.

Після брекзиту Велика Британія зіткнулася з міжнародно-політичною невизначеністю у зв'язку з її виходом із величезної кількості укладених ЄС договорів. Тому їй необхідно було визначити свою нову стратегію і зрозуміти, в якому напрямку їй рухатися далі. 16 березня 2021 р. було оприлюднено «Глобальна Британія в епоху конкуренції: комплексний огляд безпеки, розвитку та зовнішньої політики» – документ, який став найбільшим переглядом британської зовнішньої політики з моменту закінчення «холодної війни». Її основою стала концепція «глобальної Британії» – ідея, яку консерватори активно використовували під час Брекзиту, щоб показати привабливість виходу їхньої країни з ЄС¹⁰⁵. Тобто Велика Британія на офіційному і концептуальному рівні заявила про своє бажання повернути собі статус глобального гравця, колись втраченого після розпаду Британської імперії.

У цьому зміцнення «особливих» відносин було одним із ключових інструментів задля досягнення цієї мети. Про це було заявлено на сторінках 114-сторінкового документа, в якому зазначалося, що реалізовувати концепцію

¹⁰⁴ Кудирко Л.П., Коберник М.В. Вихід Великої Британії з ЄС: наслідки, ризики, можливості. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. Т.1, № 19. С. 69-78.

¹⁰⁵ Global Britain in a competitive age. The Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy. HM Government. 2021. Gov.uk. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/global-britain-in-a-competitive-age-the-integrated-review-of-security-defence-development-and-foreign-policy>.

«глобальної Британії» країна збирається в тісному союзі зі своїм найзначнішим стратегічним союзником – США. Та й практично Британія демонструвала союзницьку солідарність, збільшивши оборонні витрати з 2 до 3% ВВП. Це було обов'язковою умовою для демонстрації своїх домагань на провідну роль у НАТО, а також для збереження привілейованого партнерства зі США, та й нарешті для реалізації своїх глобальних амбіцій.

Brexit матиме різноспрямований вплив на трансатлантичні відносини. Брекзит призведе до змін у політиці США щодо Європи, підвищуючи також цінність співпраці з Німеччиною та Францією для Вашингтона. Brexit зменшує можливості США впливати на внутрішні процеси в ЄС та міжнародну політику Брюсселя в умовах інтегрованої Європи. Якщо Лондон і надалі відходитиме від політичної співпраці з ЄС, його цінність як партнера США в європейських справах зменшуватиметься. Водночас зняття обмежень, які накладає членство в ЄС, дасть Лондону більше свободи для дій на підтримку Вашингтона: Брекзит зніме обмеження на оборонні проєкти в рамках ЄС, що виникли через опозицію Великої Британії до підтримуваного США Брекзиту: Вашингтон і Лондон зможуть співпрацювати з ЄС у сфері військової інтеграції та подолання побоювань, пов'язаних з військово-політичною інтеграцією ЄС.

Якщо взяти до уваги наявність у Великої Британії глобальних амбіцій, концептуально оформлених після Брекзиту, стають цілком зрозумілими її спроби відігравати незалежну від США роль. Наприклад, після того як президент США Д. Трамп ув'язав гарантії безпеки союзникам по НАТО із виконанням ними зобов'язання витратити щонайменше 2 % ВВП на оборону, прем'єр-міністр Т. Мей під час візиту у Тапа (Естонія) 29 вересня 2017 р. публічно запевнила Естонію та Латвію в безумовній підтримці їхньої безпеки з боку Великої Британії, демонструючи практичне втілення концепції «глобальної Британії»¹⁰⁶.

¹⁰⁶ PM's Address to British Troops at Tapa Military Base, Estonia. 29 September 2017. United Kingdom, Prime Minister's Office. *Gov.uk*. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/pms-address-to-british-troops-at-tapa-military-base-in-estonia>.

У січні 2020 р. міністр оборони Великої Британії Б. Уоллес, за даними газети «The Economist», засумнівався у надійності США як співрозмовника, заявивши, що його країна не завжди готова воювати разом з Америкою¹⁰⁷. Подібної риторики не було в офіційних висловлюваннях Лондона щонайменше 70 років. Напередодні візиту Байдена 11 червня 2021 р. Лондон не став вживати термін «особливі» відносини в офіційних заявах. Будучи міністром закордонних справ Великої Британії, Л. Трасс говорила про те, що відносини між Великою Британією та США особливі, але не виключають тісну взаємодію з іншими країнами. Це лише кілька прикладів, які б підтверджували бажання Лондона вести діалог зі США з погляду рівноправного партнерства.

Відомі випадки, коли Велика Британія навіть намагалася вплинути на США. Так, Т. Мей вдалося змінити позицію Трампа щодо НАТО, тим самим сприявши збереженню альянсу. Також у британську пресу просочилася інформація про переговори між Дж. Кемероном, який обіймав тоді посаду міністра закордонних справ Великої Британії, та Д. Трампом, у яких перший намагався переконати свого співрозмовника у необхідності підтримати закон про військову допомогу Україні¹⁰⁸.

Загалом, незважаючи на наявні протиріччя, США, як і раніше, вважають Велику Британію своїм найближчим трансатлантичним співрозмовником, найсильнішим у військовому відношенні. І хоча Велика Британія не завжди слідує у фарватері американських інтересів, швидше за все цей союз не втратить свого значення найближчим часом, оскільки глибоке двостороннє співробітництво сприяє підтримці його стабільності та міцності. Вироблена інституційна база сприяє зведенню до мінімуму витрат двосторонніх відносин від виникаючих сварок.

¹⁰⁷ Johnson, Trump and the future of the Atlantic alliance. 16 January 2020. *The Economist*. URL: <https://www.economist.com/britain/2020/01/16/johnson-trump-and-the-future-of-the-atlantic-alliance?>

¹⁰⁸ McDonald. A. UK's Cameron pitched radical Ukraine peace deal to Trump - report. 13 May 2024. *Politico*. URL: <https://www.politico.eu/article/donald-trump-david-cameron-ukraine-peace-deal-mar-a-lago-military-aid/>.

Безумовно, є об'єктивні чинники, що визначають взаємну зацікавленість сторін у збереженні «особливого» характеру відносин. Так, Америці потрібні британські військові бази, її інвестиції, політичний, військовий і розвідувальний потенціал, а британці потребують американських технологій, особливо в ядерній сфері, а також інвестицій.

Крім цього, Лондон продемонстрував свою здатність до підтримки свого оборонного потенціалу, що для США, які зацікавлені в боєздатності свого союзника, є одним із ключових питань партнерства.

США стикаються з суперечливими наслідками Brexit. З одного боку, відбувається «американізація» зовнішньої політики Великої Британії. Велика Британія звільнилася від багатьох зобов'язань ЄС і більш активно і широко бере участь у зусиллях США, спрямованих на протидію Росії та Китаю у стратегічно важливих регіонах світу. Велика Британія є одним із ключових партнерів США у зміцненні східного флангу НАТО: у вересні 2021 року вона стала співзасновником альянсу трьох країн AUKUS, що свідчить про її готовність допомагати Вашингтону в усіх аспектах реалізації його оборонних та геополітичних проєктів. Уряд США розглядає Велику Британію як одного з найсильніших і найздібніших партнерів Сполучених Штатів у глобальній боротьбі з тероризмом і називає свою антитерористичну співпрацю з Великою Британією відмінною. Обидві країни також мають тісне і добре налагоджене партнерство в сфері обміну розвідувальною інформацією, а їхні співробітники регулярно служать в розвідувальних службах одна одної. США і Велика Британія також співпрацюють в рамках партнерства «П'ять очей» – розвідувального альянсу, до якого входять Австралія, Канада і Нова Зеландія. Хоча багато деталей і досягнень ще не оприлюднено, вважається, що американсько-британська розвідувальна і антитерористична співпраця запобігла численним терористичним акціям проти обох країн, в тому числі низці великих захоплень літаків протягом десятиліття після терактів 11 вересня. З іншого боку, для США Brexit означає втрату потужного каналу, через який можна було поширювати вплив США і НАТО в інтегрованій Європі. Вашингтону буде складніше

працювати з Брюсселем над мобілізацією політичних, економічних і технологічних ресурсів ЄС для боротьби з Китаєм та іншими цілями, де їхні погляди не збігаються. Лондон позбавлений більшої частини своєї здатності бути посередником між НАТО і ЄС. У минулому британська дипломатія неодноразово допомагала пом'якшити розбіжності між двома організаціями, особливо коли зіштовхувалися амбіції США і Франції.

Підсумовуючи, на даний момент Велика Британія більшою мірою залежить від «особливих» відносин, ніж США, хоча вона і намагається виявляти самостійність. Так, привілейований статус відносин із США дозволяє Великій Британії підтримувати реноме впливового гравця з глобальними амбіціями. Саме тому для того, щоб претендувати на роль ключового світового гравця та реалізовувати свої глобальні амбіції, Великій Британії важлива підтримка США, які є її головним стратегічним союзником. Не дивно, що Велика Британія демонструє союзницьку солідарність з багатьох питань зі США, але не нехтує і своїми інтересами.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило всебічно розкрити особливості співробітництва Сполучених Штатів Америки та Великої Британії та їх впливу на сучасну систему міжнародних відносин, висвітливши їхню еволюцію від культурно-цивілізаційної спорідненості англомовного світу до впливового неформального альянсу, що істотно впливає на глобальні політичні процеси. Виявлено, що злагоджена безпекова й економічна політика США та Великої Британії формує основу трансатлантичної системи безпеки й забезпечує стабільність ключових міжнародних режимів.

У процесі опрацювання наукової літератури й первинних документальних джерел сформовано цілісне уявлення про теоретико-методологічний спектр дослідження «особливих відносин». Українська школа ґрунтується переважно на проблемно-хронологічному підході й акцентує на військово-політичній взаємодії як факторі безпеки Європи, тоді як західна традиція пропонує багатовимірний аналіз, де реалістичні інтерпретації сили та балансу доповнюються інституціоналістичною логікою взаємної вигоди і конструктивістськими дослідженнями спільної ідентичності. Наявність різноспрямованих аналітичних парадигм засвідчує методологічну зрілість теми, проте водночас вимагає інтегративного синтезу для повнішого відображення ефекту двостороннього тандему на трансформацію постбіполярної системи.

Зробивши історичний екскурс, динаміка військово-політичної та економічної співпраці показує, що пріоритет безпекового виміру зберігається з часів спільної боротьби проти нацистської Німеччини й СРСР і понині визначає характер реагування на сучасні ризики – від тероризму до посилення держав, які кидають виклик чинному міжнародному порядку. Інституційну стабільність альянсу гарантує широка, хоча й не завжди формалізована, договірна база: угоди про обмін розвідданими, кооперація у сфері ядерних технологій, стандарти озброєнь, а також механізми оперативної сумісності в межах НАТО. Економічний сегмент, що характеризується стійкими показниками торгівлі та

найпотужнішим у світі двостороннім інвестиційним портфелем, посилює воєнно-політичну основу й забезпечує союзові ресурсний фундамент для довгострокових стратегічних ініціатив. У такий спосіб, довготривала стратегічна довіра зробила союз унікальним у світі, де більшість двосторонніх відносин значно більш фрагментовані.

Специфіка трансатлантичного виміру після виходу Великої Британії з ЄС ілюструє збереження ролі Лондона як провідного провідника американських інтересів на континенті. Хоча формальні інститути Європейського Союзу вже не є майданчиком прямого впливу Британії, багаторівнева участь у структурах НАТО, активна позиція у Групі семи та ініціативи формату AUKUS дозволяють британській дипломатії залишатися одним з архітекторів європейської безпеки й, одночасно, надійним каналом комунікації між Вашингтоном і Брюсселем. Саме тому стратегічний ресурс Великої Британії для Сполучених Штатів не зменшується, а трансформується, набуваючи нового звучання через концепт «Global Britain». У зв'язку з цим, роль Великої Британії як «містка» між США та континентальною Європою хоч і ослабла після Brexit, проте не зникла повністю – Лондон продовжує бути активним лобістом американських підходів у структурах безпеки.

Дослідження узгодженості дій США та Великої Британії в Раді Безпеки ООН щодо кризових ситуацій в Іраку, Ірані, Сирії, Лівії, КНДР та Україні підтвердило існування відпрацьованої моделі «подвійного треку». Спершу обидві держави прагнуть забезпечити юридичну легітимацію через механізми РБ ООН, а у разі блокування – мобілізують альтернативні майданчики та формують «коаліції охочих». Така тактика поєднує нормативне обґрунтування дій із практичною гнучкістю силового чи санкційного впливу, гарантує швидке ухвалення рішень і мінімізує репутаційні втрати, підтримуючи імідж відповідальних міжнародних лідерів. Водночас, обидві країни послідовно використовують свій статус у РБ ООН для просування стратегічних інтересів: США найчастіше виступають ініціаторами жорстких санкційних резолюцій (зокрема щодо Іраку, Ірану, та КНДР), тоді як Велика Британія, завдяки

досвідченому дипломатичному лобіюванню, забезпечує політичну підтримку й необхідний консенсус серед інших членів РБ ООН.

Особлива увага у роботі була приділена аналізу участі британсько-американського тандему у близькосхідному мирному процесі, який висвітлив їхню прагматичну взаємодоповнюваність, хоч в даний час дане питання і не займає у двосторонніх відносинах центрального місця. Зокрема, США діють у ролі ключового безпекового гаранта Ізраїлю й головного інвестора палестинської економіки, а Велика Британія легітимує та пом'якшує американські ініціативи через багатосторонню дипломатію, гуманітарні проєкти та правові механізми ООН і ЄС, що сприяє підвищенню легітимності й стійкості домовленостей у рамках мирного процесу. Провівши дослідження співробітництва у цьому питанні було виявлено, що мирний процес у палестино-ізраїльському врегулюванні виконує для обох країн функцію як інструменту зовнішньополітичної координації, так і каталізатора зміцнення двостороннього партнерства.

Насамкінець, досліджено перспективи «особливих відносин» у майбутньому, а також виклики, які постали перед співробітництвом двох країн у XXI столітті. Перспективний аналіз показав, що реалізація стратегії «Global Britain» відкриває для Великої Британії вікно можливостей посилити свою автономність, однак успіх залежить від еластичності економіки, інноваційної конкурентоздатності та готовності Сполучених Штатів поділитися частиною ресурсів для проектування спільної присутності поза традиційними зонами відповідальності. За оптимістичного сценарію, посилення двосторонньої кооперації дасть змогу Лондону й Вашингтону сформувати новий формат трансатлантичного лідерства й запропонувати модернізовані правила взаємодії для партнерів у Європі та Індо-Тихоокеанському регіоні; натомість песимістичний сценарій передбачає ризик поступового «розмивання» альянсу через внутрішньополітичні коливання у США та потенційне зниження економічного потенціалу Великої Британії після виходу з ЄС.

Узагальнюючи результати, можна констатувати, що британсько-американський альянс продовжує залишатися системотворчим чинником міжнародних відносин, оскільки забезпечує Західному світу унікальне поєднання військової сили, технологічної інноваційності й нормативної легітимності. Співробітництво даних країн є стратегічною необхідністю для обох держав: США потребують перевіреного партнера в Європі, тоді як Велика Британія прагне компенсувати втрату впливу після виходу з ЄС. Обопільна зацікавленість, спільні геополітичні виклики та високий рівень інституціональної сумісності дозволяють цьому партнерству залишатися ефективним і в новому багатополлярному світі, так як він не лише забезпечує гнучкість та швидкість реагування на глобальні виклики, а й формує модель нової трансатлантичної співпраці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Джерела:

1) міжнародні та міждержавні договори

1. Polaris Sales Agreement between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of the United States of America. Washington. 1963. URL: <https://www.nuclearinfo.org/wp-content/uploads/2020/09/Polaris-Sales-Agreement-1963.pdf> (дата звернення: 21.04.2025).
2. Resolution 1441 of 8 November 2002, S/RES/1441(2002). 2002. *UN Digital library*. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/478123?v=pdf> (дата звернення: 23.02.2025).
3. Resolution 1483 of 22 May 2003, S/RES/1483(2003). UN. Security Council. 2003. *UN. Digital Library*. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/495555?v=pdf> (дата звернення: 24.02.2025).
4. Resolution 1500 of 14 August 2003, S/RES/1500(2003). UN. Security Council. 2003. *UN. Digital Library*. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/500901?v=pdf> (дата звернення: 06.05.2025).
5. Resolution 1511 of 16 October 2003, S/RES/1511(2003). UN. Security Council. 2003. *UN. Digital Library*. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/504316?v=pdf> (дата звернення: 06.05.2025).
6. Resolution 1546 of 8 June 2004, S/RES/1546(2004). UN. Security Council. 2004. *UN. Digital Library*. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/523025> (дата звернення: 06.05.2025).

7. Resolution 1737 of 23 December 2006, S/RES/1737 (2006). 2006. *UN. Security Council*. URL: <https://main.un.org/securitycouncil/ru/s/res/1737-%282006%29> (дата звернення: 06.05.2025).
8. Resolution 1747 of 24 March 2007, S/RES/1747 (2007). 2007. *UN. Security Council*. URL: <https://main.un.org/securitycouncil/ru/s/res/1747-%282007%29> (дата звернення: 06.05.2025).
9. Resolution 1929 of 9 June 2010, S/RES/1929(2010). 2010. *UN. Digital Library*. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/683939?v=pdf> (дата звернення: 06.05.2025).
10. Resolution 1970 of 26 February 2011, S/RES/1970 (2011). 2011. *UN, Security Council*. URL: <https://main.un.org/securitycouncil/en/s/res/1970-%282011%29> (дата звернення: 24.02.2025).
11. Resolution 1973 of 17 March 2011, S/RES/1973 (2011). 2011. *UN. Security Council*. URL: <https://main.un.org/securitycouncil/ru/s/res/1973-%282011%29> (дата звернення: 06.05.2025).
12. Resolution 2231 of 20 July 2015, S/RES/2231(2015). 2015. *UN. Security Council*. URL: [https://docs.un.org/S/RES/2231\(2015\)](https://docs.un.org/S/RES/2231(2015)) (дата звернення: 06.05.2025).
13. Resolution 2334 of 23 December 2016, S/RES/2334(2016). 2016. *UN Digital library*. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/853446?ln=ru&v=pdf> (дата звернення: 06.05.2025).
14. Resolution 71/205 of 19 December 2016, A/RES/71/205. 2016. *UN. Security Council*. URL: <https://docs.un.org/en/A/RES/71/205> (дата звернення: 06.05.2025).
15. Resolution 74/168 of 18 December 2019, A/RES/74/168. 2019. *UN. Security Council*. URL: <https://docs.un.org/en/A/RES/74/168> (дата звернення: 06.05.2025).
16. Resolution 75/192 of 16 December 2020, A/RES/75/192. 2020. *UN. Security Council*. URL: <https://docs.un.org/en/A/RES/75/192> (дата звернення: 06.05.2025).

17. Resolution 76/179 of 16 December 2021, A/RES/76/179. 2021. *UN. Security Council*. URL: <https://docs.un.org/en/A/RES/76/179> (дата звернення: 06.05.2025).

2) акти державного законодавства

18. Delivering Security in a Changing World: Defence White Paper. The Secretary of State for Defence. Cm 6041–I. 2003. 21 p.

19. Ministry of Defence annual report and accounts 2016 to 2017. HC 21. 2017. 203 p. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a81fd6840f0b6230269a405/MoD_AR16-17_gov_Web-Optimised.pdf (дата звернення: 21.04.2025).

20. Nuclear Posture Review Report. Washington: U.S. Department of Defense, 2018.

21. Operational Plan 2011–2016 DFID Palestinian Programme. Department for international development. December 2014. 19 p. URL: <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7e18e7ed915d74e622415f/Palestinian-Programme.pdf> (дата звернення: 25.02.2025).

22. Report to the Congress: Bureau of International Organization Affairs. 2010. *U.S. Department of State*. URL: <https://2009-2017.state.gov/p/io/rls/rpt/148502.htm>. (дата звернення: 23.02.2025).

23. Report to the Congress: Bureau of International Organization Affairs. 2012. *U.S. Department of State*. URL: <https://2009-2017.state.gov/p/io/rls/rpt/2013/243077.htm> (дата звернення: 06.05.2025).

24. The Defence Plan: Including the Government's Expenditure Plans, 2008–2012. The Secretary of State for Defence. Cm 7385. 2008. 57 p. URL: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/27165/defence_plan_2008.pdf (дата звернення: 21.04.2025).

25. The United Kingdom in the United Nations. The Secretary of State. Cm 6892. 2006. 89 p. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/272324/6892.pdf (дата звернення: 21.04.2025).

26. Strategic Defence Review 2025 – Making Britain Safer: Secure at Home, Strong Abroad. HM Government. London, 2025. p. 6.
27. United States Participation in the United Nations in 2014. Bureau of International Organization Affairs. 2014. *U.S. Department of State*. URL: <https://2009-2017.state.gov/p/io/rls/rpt/2014/participation/249006.htm> (дата звернення: 24.02.2025).
28. Wadhvani S.B. The Impact of the US Slowdown on the UK Economy Speech given by Sushil Wadhvani, Member of the Monetary Policy Committee. 22 February 2001. *Bank of England*. URL: <https://www.bankofengland.co.uk/-/media/boe/files/speech/2001/the-impact-of-the-us-slowdown-on-the-uk-economy.pdf> (дата звернення: 21.04.2025).
29. War Office. Memorandum of the Secretary of State for War relating to the Army Estimates, 1950–1957. London : H.M. Stationery Office, 1957.

3) соціально- економічні статистичні збірники

30. Assessment of Member States' contributions to the United Nations regular budget for the year 2017. 28 December 2016. *UN Digital library*. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/854545?v=pdf&ln=en> (дата звернення: 21.04.2025).
31. Defence Expenditure of NATO Countries (2010–2017). Press Release. March 2018. *NATO*. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_152830.htm?selectedLocale=en (дата звернення: 22.04.2025).
32. Monthly Summary of Troop contributions to peace-keeping operations as of 30 September 1995. *UN Peacekeeping*. 1995. URL: <https://peacekeeping.un.org/en/summary-of-contributions-to-peacekeeping-operations-sep-1995> (дата звернення: 24.02.2025).
33. Scale of assessments for the apportionment of peacekeeping expenses, 2016–2018 : Report of the Secretary-General. A/70/331/Add.1. 2 Nov. 2015. *United Nations General Assembly*. URL: <https://undocs.org/A/70/331/Add.1> (дата звернення: 06.05.2025).

34. Share of Member States in EU GDP. April 2017. *Eurostat*. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20170410-1> (дата звернення: 22.04.2025).
35. Status of Contributions by Cumulative Amount as at January, 2019. The *United Nations Democracy Fund*. URL: https://www.un.org/democracyfund/sites/www.un.org.democracyfund/files/contributions_undef_2005-2018.pdf (дата звернення: 22.04.2025).
36. Structure and Share Data for U.S. Banking Offices of Foreign Entities. *Board of Governors of the Federal Reserve System*. URL: <https://www.federalreserve.gov/releases/iba/> (дата звернення: 21.04.2025).

4) матеріали періодичної преси

37. Англосаксонський тріумвірат. 13 листопада 2021. *UKRLine*. URL: <https://ukrline.info/2021/11/13/anhlosaksonskyy-triumvirat> (дата звернення: 25.02.2025).
38. Брайлян Є. Чим важливий військовий союз Великої Британії, Австралії та США. 14 березня 2023. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/03/14/chym-vazhlyvyj-vijskovyj-soyuz-velykoyi-brytaniyi-avstraliyi-ta-ssha/> (дата звернення: 25.02.2025).
39. Британія засудила застосування сили Росією у Керченській протоці. 2018. *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2018/11/26/7089895/>. (дата звернення: 06.05.2025).
40. Британія і Японія домовилися разом протистояти ядерній загрозі КНДР. 31 серпня 2017. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/world/2017/08/31/375255_britaniya_yaponiya_dogovorilis.html (дата звернення: 06.05.2025).
41. Велика Британія призупиняє експорт деяких видів озброєння та компонентів техніки до Ізраїлю. 2 вересня 2024. *Мілітарний*. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/velyka-brytaniya-pryzupynyaye-eksport-deyakyh->

- vydiv-ozbroyennya-ta-komponentiv-tehniky-do-izrayilyu/ (дата звернення: 25.02.2025).
- 42.Голубов О. «Блакитні шоломи»: що треба знати про миротворчі місії ООН. 08.09.2017. *Deutsche Welle*. URL: <https://surl.li/kqzbfj> (дата звернення: 24.02.2025).
- 43.Константинов В. Три лицарі проти китайського дракона. 19 вересня 2021. *Дзеркало тижня*. URL:<https://zn.ua/ukr/international/tri-litsari-proti-kitajskoho-drakona.html> (дата звернення: 25.02.2025).
- 44.Миротворці ООН: у яких країнах проходять операції з підтримки миру. 15 червня 2023. *Слово і Діло*. URL: (дата звернення: 06.05.2025).
- 45.Трамп оголосив про вихід США з ядерної угоди з Іраном. 8 травня 2018. *BBC Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-44044107>. (дата звернення: 06.05.2025).
- 46.Трамп: США та Європа працюють над вирішенням конфлікту навколо Керченської протоки. 2017. *Голос Америки*. URL: <https://www.holosameryky.com/a/trump-kerch/4674603.html> (дата звернення: 06.05.2025).
- 47.Холодна війна, демарш Франції в НАТО і союз Китаю з Афганістаном: чим світу загрожує AUKUS. 22 вересня 2021. *Главред*. URL: <https://glavred.net/article/holodnaya-voyna-demarsh-francii-v-nato-i-soyuz-kitaya-s-afganistanom-chem-miru-grozit-aukus-10305156.html> (дата звернення: 25.02.2025).
- 48.Цюпин Б. Британське обмеження експорту зброї Ізраїлю викликало застереження. 3 вересня 2024. *Голос Америки*. URL: <https://www.holosameryky.com/a/7769298.html> (дата звернення: 25.02.2025).
- 49.Annan names acting Special Representative for Iraq. 10 December 2003. *United Nations News*. URL: <https://news.un.org/en/story/2003/12/88322> (дата звернення: 24.02.2025).

50. Beaumont P. How a British coup ended siege. 12 May 2002. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2002/may/12/israel.foreignpolicy> (дата звернення: 25.02.2025).
51. Beaumont P. US abstention allows UN to demand end to Israeli settlements. 23 December 2016. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2016/dec/23/us-abstention-allows-un-to-demand-end-to-israeli-settlements> (дата звернення: 25.02.2025).
52. Beaumont P. What did Israel hope to gain from Priti Patel's secret meetings?. 8 November 2017. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/politics/2017/nov/08/priti-patel-israel-trip-analysis-uk-foreign-policy> (дата звернення: 25.02.2025).
53. Black E. How British and American aid subsidises Palestinian terrorism. 11 November 2013. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2013/nov/11/british-american-aid-subsidises-palestinian-terrorism> (дата звернення: 25.02.2025).
54. Buncombe A., Grice A. Bush tells Israel: enough is enough. 4 April 2002. *The Independent*. URL: <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/bush-tells-israel-enough-is-enough-9161935.html> (дата звернення: 25.02.2025).
55. Cohen R. A much less special relationship. 30 August 2013. *The New York Times*. URL: <http://www.nytimes.com/2013/08/31/opinion/cohen-a-much-less-special-relationship.html> (дата звернення: 25.02.2025).
56. Fact Sheet: Memorandum of Understanding Reached with Israel. September 14, 2016. *The White House. President Barack Obama*. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/09/14/fact-sheet-memorandum-understanding-reached-israel> (дата звернення: 06.05.2025).
57. General Assembly Adopts Resolution Urging Russian Federation to Withdraw Its Armed Forces from Crimea, Expressing Grave Concern about Rising Military Presence. 17 December 2018. *UN: Meetings Coverage and Press Releases*.

- URL:<https://press.un.org/en/2018/ga12108.doc.htm> (дата звернення: 06.05.2025).
58. General Assembly Overwhelmingly Adopts Resolution Demanding Russian Federation Immediately End Illegal Use of Force in Ukraine, Withdraw All Troops. 2 March 2022. *UN: Meetings Coverage and Press Releases*. URL: <https://press.un.org/en/2022/ga12407.doc.htm> (дата звернення: 06.05.2025).
59. Global Britain in a competitive age. The Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy. HM Government. 2021. *Gov.uk*. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/global-britain-in-a-competitive-age-the-integrated-review-of-security-defence-development-and-foreign-policy> (дата звернення: 23.02.2025).
60. How Unesco countries voted on Palestinian membership. 1 November 2011. *The Guardian News*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2011/nov/01/unesco-countries-vote-palestinian-membership> (дата звернення: 06.05.2025).
61. Interview on CBS's "Face the Nation" with Secretary of State Colin L. Powell. Washington, DC, 10 November 2002. *GlobalSecurity.org*. URL: <https://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/iraq/2002/iraq-021110-usia03.htm>.
62. Interview with Sir Jeremy Quentin Greenstock by Malcolm McBain. 14 March 2012. *UNA-UK*. URL: <https://una.org.uk/magazine/2-2011/interview-sir-jeremy-greenstock>. (дата звернення: 23.02.2025).
63. Israel and the Occupied Palestinian Territories – Country of Concern (Corporate report). Foreign and Commonwealth Office. 12 March 2015. *Gov.uk*. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/israel-and-the-occupied-palestinian-territories-country-of-concern/israel-and-the-occupied-palestinian-territories-country-of-concern> (дата звернення: 21.04.2025).
64. Israel OKs 1,600 New East Jerusalem Homes. August 10, 2011. *VOA News*. URL: <https://www.voanews.com/a/israel-approves-plans-for-1600-new-homes-in-east-jerusalem-127512178/143660.html> (дата звернення: 06.05.2025).

65. Jerusalem: US vetoes UN resolution rejecting Trump's declaration. 18 December 2017. *The BBC*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-42394264> (дата звернення: 25.02.2025).
66. Johnson, Trump and the future of the Atlantic alliance. 16 January 2020. *The Economist*. URL: <https://www.economist.com/britain/2020/01/16/johnson-trump-and-the-future-of-the-atlantic-alliance?> (дата звернення: 25.02.2025).
67. Joint Understanding Read by President Bush at the Annapolis Conference. 27 November 2007. *Office of the Press Secretary, The White House*. URL: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2007/11/20071127.html> (дата звернення: 25.02.2025).
68. Leaked letter in full: UK diplomat outlines Iran strategy. 26 March 2006. *Global Research*. URL: <http://www.globalresearch.ca/leaked-letter-in-full-uk-diplomat-outlines-iran-strategy/2177> (дата звернення: 24.02.2025).
69. Mance H., Reed J., Beesley A. UK faces criticism for apparently shifting stance on Israel. 16 January 2017. *The Financial Times*. URL: <https://www.ft.com/content/a501be1c-dc0f-11e6-86ac-f253db7791c6> (дата звернення: 25.02.2025).
70. Masters J., Merrow W. Here's How Much Aid the United States Has Sent Ukraine. 11 March 2025. *Council on Foreign Relations*. URL: <https://www.cfr.org/article/how-much-us-aid-going-ukraine?> (дата звернення: 06.05.2025).
71. McDonald. A. UK's Cameron pitched radical Ukraine peace deal to Trump – report. 13 May 2024. *Politico*. URL: <https://www.politico.eu/article/donald-trump-david-cameron-ukraine-peace-deal-mar-a-lago-military-aid/> (дата звернення: 25.02.2025).
72. Mulholland H. Cameron: Middle East peace must be priority for Obama's second term. 21 November 2012. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/politics/2012/nov/21/david-cameron-middle-east-peace> (дата звернення: 25.02.2025).

73. Norton–Taylor R. Not so secret: deal at the heart of UK–US intelligence. 25 June 2010. *The Guardian*. URL: <http://www.theguardian.com/world/2010/jun/25/intelligence-deal-uk-us-released> (дата звернення: 21.04.2025).
74. Obama B. Remarks by the President at Cairo University. 4 June 2009. *The White House. President Barack Obama*. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/remarks-president-cairo-university-6-04-09> (дата звернення: 25.02.2025).
75. Osborne P. Iran: how the West missed a chance to make peace with Tehran. 21 April 2013. *The Telegraph*. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iran/10007603/Iran-how-the-West-missed-a-chance-to-make-peace-with-Tehran.html> (дата звернення: 24.02.2025).
76. Penholders and Chairs Matrix, 2016. *Security Council Report*. URL: <https://www.securitycouncilreport.org/penholders-and-chairs.php> (дата звернення: 06.05.2025).
77. PM pledges £178 billion investment in defense kit. 23 November 2015. *Gov.uk*. URL: <https://www.gov.uk/government/news/pm-pledges-178-billion-investment-in-defence-kit> (дата звернення: 25.02.2025).
78. PM's Address to British Troops at Tapa Military Base, Estonia. 29 September 2017. United Kingdom, Prime Minister's Office. *Gov.uk*. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/pms-address-to-british-troops-at-tapa-military-base-in-estonia>.
79. President Bush and Prime Minister Blair Discuss Iraq, Middle East Peace: Press Conference, Rose Garden. 16 April 2004. *The White House. President George W. Bush*. URL: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2004/04/20040416-4.html> (дата звернення: 21.04.2025).
80. Press Briefing by Ari Fleischer. 28 February 2003. *The White House. President George W. Bush*. URL:

- whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/02/20030228-5.html (дата звернення: 24.02.2025).
81. Prime Minister statement on the UN Security Council Resolution on Libya. 18 March 2011. *Gov.uk*. URL: <https://www.gov.uk/government/news/prime-minister-statement-on-the-un-security-council-resolution-on-libya> (дата звернення: 24.02.2025).
82. Prime Minister Theresa May's Speech at the Conservative Friends of Israel Annual Lunch. 12 December 2016. *Conservative Home*. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/prime-minister-theresa-mays-speech-to-the-conservative-friends-of-israel> (дата звернення: 24.02.2025).
83. Rumley G. Why Trump Threatened to Close Palestine's D.C. Headquarters. 21 November 2017. *The Atlantic*. URL: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2017/11/trump-abbas-palestine-plo-israel-icc/546599/> (дата звернення: 25.02.2025).
84. Runciman D. How David Cameron saved the special relationship. 6 September 2013. *Foreign Affairs*. URL: <http://www.foreignaffairs.com/articles/139907/david-runciman/how-david-cameron-saved-the-special-relationship> (дата звернення: 25.02.2025).
85. Security Council Demands Iran Suspend Uranium Enrichment by 31 August, or Face Possible Economic, Diplomatic Sanctions. SC/8792. 31 July 2006. *UN: Meetings Coverage and Press Releases*. URL: <https://www.un.org/press/en/2006/sc8792.doc.htm> (дата звернення: 24.02.2025).
86. Security Council Lifts Sanctions on Iraq, Approves UN Role, Calls for Appointment of Secretary-General's Special Representative. Press Release SC/7765. 22 May 2003. *UN Meetings Coverage and Press Releases*. URL: <https://www.un.org/press/en/2003/sc7765.doc.htm> (дата звернення: 24.02.2025).
87. Situation along Russian Federation-Ukraine Border Can Only Be Resolved through Diplomacy, Political Affairs Chief Tells Security Council. 31 January

2022. *UN: Meetings Coverage and Press Releases*. URL: <https://press.un.org/en/2022/sc14783.doc.htm> (дата звернення: 06.05.2025).
88. Smith D. John Kerry links Britain to derailing of Obama's plan for intervention in Syria. 5 January 2017. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2017/jan/05/john-kerry-us-syria-intervention-plan-britain-obama> (дата звернення: 25.02.2025).
89. Stacey J.A. The hollowing out of the special relationship. 5 September 2017. *Foreign Affairs*. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2017-09-05/hollowing-out-special-relationship> (дата звернення: 25.02.2025).
90. The National Security Agency – An Enduring and Vital Partnership. 2018. *Government Communications Headquarters (GCHQ)*. URL: <https://www.gchq.gov.uk/news/joint-statement>. (дата звернення: 23.04.2025).
91. The President's State of the Union Address (2002). January 29, 2002. *The White House. President George W Bush*. URL: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html>. (дата звернення: 06.05.2025).
92. Tony Blair briefs David Cameron for meeting with Palestinian president. 13 March 2014. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/politics/2014/mar/13/tony-blair-briefs-david-cameron-meeting-palestinian-president-mahmoud-abbas-israel> (дата звернення: 25.02.2025).
93. Trump steps back from U.S. commitment to two-state Israeli-Palestinian solution. February 15, 2017. *The Washington Post*. URL: <https://www.washingtonpost.com/news/post-politics/wp/2017/02/15/trump-tells-netanyahu-to-hold-back-on-west-bank-settlements/> (дата звернення: 06.05.2025).
94. U.S. and UK sign landmark cross-border data access agreement to combat criminals and terrorists online. 2019. *Justice.gov*. URL: <https://www.justice.gov/archives/opa/pr/us-and-uk-sign-landmark-cross->

- border-data-access-agreement-combat-criminals-and-terrorists (дата звернення: 23.02.2025).
95. U.S. Ready to Push for Iran Resolution. 7 May 2006. *CBS news*. URL: <https://www.cbsnews.com/news/us-ready-to-push-for-iran-resolution/> (дата звернення: 24.02.2025).
96. UN Security Council Adopts New Sanctions After North Korea's Sixth Nuclear Test by Ankit Panda. 12 September 2017. *Diplomat Media*. URL: <https://thediplomat.com/2017/09/un-security-council-adopts-new-sanctions-after-north-koreas-sixth-nuclear-test/> (дата звернення: 06.05.2025).
97. United Kingdom / United States of America Defense Trade Cooperation Treaty. Version 1.1. 2014. *Gov.uk*. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7f04a8ed915d74e33f3e0e/UK-US_Defense_Trade_Cooperation_Treaty.pdf (дата звернення: 21.04.2025).
98. United States vetoes Security Council resolution on Israeli settlements. 18 February 2011. *UN News*. URL: <https://news.un.org/en/story/2011/02/367082> (дата звернення: 06.05.2025).
99. US paused Israel weapons shipment due to Rafah, US defense secretary says By Phil Stewart and Idrees Ali. 8 May 2024. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/middle-east/us-paused-israel-weapons-shipment-due-rafah-us-defense-secretary-2024-05-08/> (дата звернення: 06.05.2025).
100. Watt N. Gaza conflict: Brown finds his feet at Sharm el-Sheikh. 18 January 2009. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/news/blog/2009/jan/18/gordon-brown-egypt-gaza-israel-the-palestinian-territories> (дата звернення: 25.02.2025).
101. Watt N. Special relationship is over, MPs say. Now stop calling us America's poodle. 28 March 2010. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/politics/2010/mar/28/special-relationship-over-poodle> (дата звернення: 25.02.2025).

102. Zilber N. Palestine's man in Washington. 31 March 2017. *Politico*. URL: <https://www.politico.com/magazine/story/2017/03/palestine-donald-trump-husam-zomlot-214971> (дата звернення: 25.02.2025).

5) мемуари, щоденники:

103. Blair T. *A Journey: My Political Life*. Knopf Canada. 2010. 720 p.
104. Greenstock J. *Iraq: The Cost of War*. Cornerstone Digital–ebook. 2016. P. 17.

6) тематичні збірники документів:

105. Abbas M. Statement by H.E. Mr. Mahmoud Abbas President of the State of Palestine United Nations General Assembly 73rd Session. The General Assembly of the United Nations General Debate. 27 September 2018. URL: https://gadebate.un.org/sites/default/files/gastatements/73/ps_en.pdf (дата звернення: 25.02.2025).
106. Abbas M. Statement of His Excellency Mahmoud Abbas President of the State of Palestine Before the United Nations General Assembly 72nd Session. The General Assembly of the United Nations General Debate. 20 September 2017. URL: https://gadebate.un.org/sites/default/files/gastatements/72/ps_en.pdf (дата звернення: 25.02.2025).
107. American Foreign Policy: current documents. Washington: U.S. Government Printing Office. 1959–1967.
108. Appointment of the experts. *United Nations, Security Council*. URL: <https://main.un.org/securitycouncil/en/sanctions/1533/panel-of-experts/appointment-of-the-experts> (дата звернення: 24.02.2025).
109. Archick K. The United Kingdom: Issues for the United States. *CRS report for Congress*. 2007. P.18.
110. Bolshaw H. Fact file: Military assistance to Ukraine. 23 April 2025. *House of Lords Library*. URL: <https://lordslibrary.parliament.uk/fact-file-military-assistance-to-ukraine/?> (дата звернення: 06.05.2025).

111. British and Foreign State Papers. Vols. 163–167: 1957–1964. London : H.M. Stationery Office, 1966.
112. Global Security: UK-US Relations. Sixth Report of Session 2009–10. House of Commons Foreign Affairs Committee. HC 114. 2010. 240 p. URL: <https://publications.parliament.uk/pa/cm200910/cmselect/cmfaaff/114/114.pdf> (дата звернення: 21.04.2025).
113. Government Foreign Policy towards the United States. Eighth Report of Session 2013–2014. House of Commons Foreign Affairs Committee. HC 695. 2014. 63 p. URL: <https://publications.parliament.uk/pa/cm201314/cmselect/cmfaaff/695/695.pdf> (дата звернення: 25.02.2025).
114. Indispensable allies: US, NATO and UK Defence relations. Eighth Report of Session 2017–2019. House of Commons Defence Committee. HC 387. 2018. 41 p. URL: <https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmdfence/387/387.pdf> (дата звернення: 21.04.2025).
115. Letter dated 25 November 2018 from the Permanent Representative of Ukraine to the United Nations addressed to the Secretary-General. A/73/601. 2018. UN. *Digital Library*. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/1654303?ln=ru&v=pdf> (дата звернення: 06.05.2025).
116. Letter dated 8 May 2003 from the Permanent Representatives of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the United States of America to the United Nations addressed to the President of the Security Council. 2003. UN. *Digital Library*. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/498571?v=pdf> (дата звернення: 24.02.2025).
117. Letter on Peace Principles to Israeli PM Sharon. April 14, 2004. *The White House*. President George W. Bush. URL:

- <https://www.jewishvirtuallibrary.org/president-bush-letter-on-peace-principles-to-israeli-pm-sharon-april-2004> (дата звернення: 06.05.2025).
118. Libya: Examination of intervention and collapse and the UK's future policy options. Third Report of Session 2016–17. House of Commons Foreign Affairs Committee. HC 119. London. 2016. P. 12.
 119. Oral evidence: The indispensable ally? US, NATO and UK Defence relations. House of Commons. Defence Committee. HC 387. 5 March 2018. 36 p. URL: <http://data.parliament.uk/writtenevidence/committeeevidence.svc/evidencedocument/defence-committee/the-indispensableally-us-nato-and-uk-defence-relations/oral/79792.pdf> (дата звернення: 25.02.2025).
 120. Oral evidence: The Indispensable Ally? US, NATO, and UK Defense Relations. House of Commons. Defense Committee. HC 992. 28 March 2017. 26 p. URL: <http://data.parliament.uk/writtenevidence/committeeevidence.svc/evidencedocument/defense-committee/the-indispensableally-us-nato-and-uk-defense-relations/oral/49473.pdf> (дата звернення: 25.02.2025).
 121. Public Papers of the Presidents of the United States. Dwight D. Eisenhower : containing the public messages, speeches and statements of the President. 1953–1961. Vol. IV–VIII. Washington: Office of the Federal Register, 1957.
 122. Security Council Committee Established Pursuant to Resolution 1970 (2011) Concerning Libya. 2011. *United Nations, Security Council*. URL: <https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/1970> (дата звернення: 21.04.2025).
 123. Security Council Data – Vetoes Since 1946. *UN Peace and Security Data Hub*. URL: http://www.un.org/depts/dhl/resguide/scact_veto_table_en.htm (дата звернення: 22.04.2025).

124. U.S. Congress. Senate. Committee on Foreign Relations. Executive Sessions of the Senate Foreign Relations Committee. Vol. V. Wash., 1978–1984.
125. UKUSA Agreement Release 1940–1956. NSA/CSS. URL: <https://www.nsa.gov/news-features/declassified-documents/ukusa/> (дата звернення: 21.04.2025).
126. UK–US Trade Relations. Second Report of Session 2017–19. House of Commons Defence Committee. HC 481. 2018. 57 p. URL: <https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmintrade/481/481.pdf> (дата звернення: 21.04.2025).
127. Zanotti J. Israel: Background and U.S. Relations in Brief. *CRS report*. 2017. 56 p.

Література:

128. Белєсков М. М. Орієнтири оновленої воєнної політики Великої Британії. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2021. 5 с.
129. Гірман А. П., Загорулько Я. І., Резуник О. В., Цимбал В. Ю. Питання співвідношення понять «міжнародні відносини» та «світова політика». *Регіональні студії*. 2021. № 27. С. 116–120.
130. Дерев'янка І. П. Феномен влади в міжнародних відносинах крізь призму асиметрії. *Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку*. 2021. № 2. С. 123–127.
131. Коппель О., Пархомчук О. Виникнення системності в міжнародних відносинах. *Вісник Львівського університету. Серія: Філософсько–політологічні студії*. 2017. № 15. С. 184–191.
132. Крушинський В. Ю. Британська Європа чи європейська Британія. *Великобританія в європейських інтеграційних процесах: монографія*. Київ : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2003. 214 с.

133. Кудирко Л. П., Коберник М. В. Вихід Великої Британії з ЄС: наслідки, ризики, можливості. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2023. Т.1, № 19. С. 69–78.
134. Луценко Н. Американсько–британська військова співпраця за адміністрації Дональда Трампа (2017–2021 рр.). *Американська історія і політика: науковий журнал*. 2021. № 12. С. 43–51.
135. Міжнародні відносини та зовнішня політика в еру «пост–правди»: монографія / О. Брусиловська та ін. Київ : Вадекс, 2018. 368 с.
136. Міжнародні економічні відносини та світова політика. Частина 1: Навчальний посібник / Лютак О.М., Баула О.В., Галазюк Н.М. Луцьк: друкарня «Волиньполіграф», 2022. 324 с.
137. Олійник О. В. Еволюція сутності американо–британських «особливих» відносин. *Збірник наукових праць «Політологічні студії»*. 2010. № 1. С. 42–51.
138. Пик С. Особливі відносини США та Великої Британії: розвідувальна сфер. *Вісник Львівського національного університету. Міжнародні відносини*. 2017. № 42. С. 117–122.
139. Пик С. США – Велика Британія: «особливі відносини»: монографія. Київ : Знання, 2006. 283 с.
140. Романова О. В. Зовнішньополітичні стратегії Франції, Німеччині і Великобританії у контексті розвитку й імплементації СЗБП ЄС: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04. Одеса, 2008. 181 с.
141. Савенко А. В., Омельченко А. В. Створення AUKUS у контексті зміни стратегічної обстановки в Азійсько–Тихоокеанському регіоні. *Zaporizhzhia Historical Review*. 2022. Vol. 6 (58). Р. 431–440.
142. Седляр Ю. О., Ярошенко В. М. Зовнішня політики держав: теоретичні засади дослідження питання. *Актуальні проблеми політики*. 2023. № 71. С. 184–190.
143. Теорія міжнародних відносин : підручник / за ред. М. П. Требіна. Нац. юрид. ун–т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2022. 472 с.

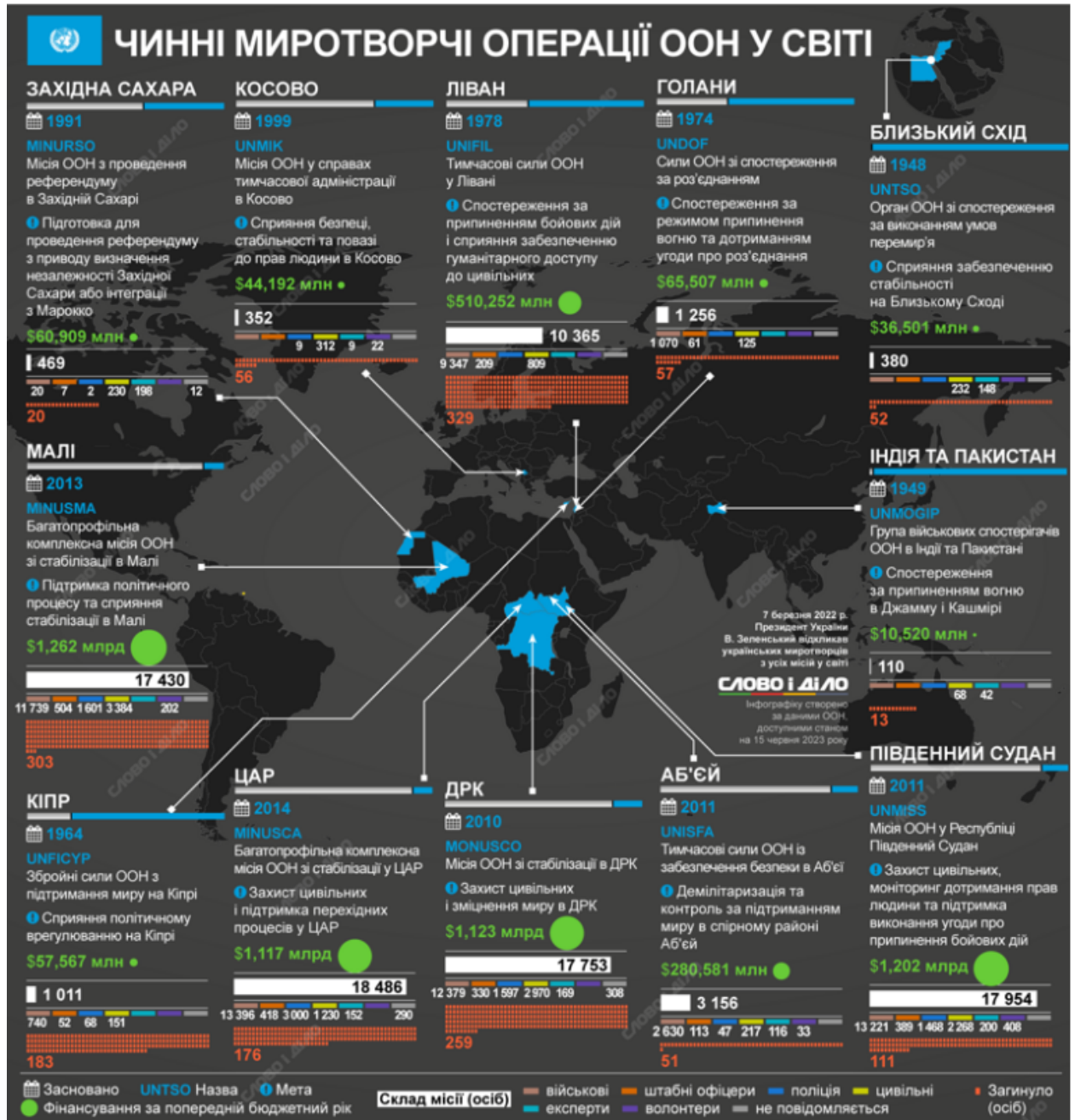
144. Черінько І. П. Політика Великої Британії щодо кандидатів на членство в ЄС (на прикладі розширення Європейського Союзу – 2007). *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2009. № 15. С. 181–186.
145. Яковенко Н. Л. «Особливі відносини» як визначальний фактор британської ролі в Північноатлантичному альянсі. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2012. № 111 (1). С. 12–23.
146. Яковенко Н. Л. Велика Британія в сучасній системі міжнародних відносин: заявка на європейське лідерство: монографія. Київ : Науковий світ, 2003. 227 с.
147. Єремєєва І. А. Теорія міжнародних відносин: підручник. Дніпро: ДДУВС, 2023. 140 с.
148. Badeau J. *The American Approach to the Arab World*. New York : Harper & Row, 1968. 197 p.
149. Edelman E. A special relationship in jeopardy. 1 July 2010. *The American Interest*. URL: <https://www.the-american-interest.com/2010/07/01/a-special-relationship-in-jeopardy/> (дата звернення: 25.02.2025).
150. Ewers–Peters N. M. Brexit’s implications for EU–NATO cooperation: transatlantic bridge no more?. *The British journal of politics and international relations*. 2020. DOI: <https://doi.org/10.1177/1369148120963814>.
151. Morgenthau H. *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. N.Y. : Alfred A. Knopf, 1949. 489 p.
152. Porter P. Last charge of the knights? Iraq, Afghanistan and the Special Relationship. *International Affairs*. 2010. Vol. 86, No. 2. P. 355–375.
153. *The Peace Puzzle: America’s Quest for Arab–Israeli Peace, 1989–2011*. [D.C. Kurtzer et al.], ed. D.C. Kurtzer. NY. 2012. P. 3.
154. U.S. military aid to Israel. 1959–2024. 7 October 2024. *Watson Institute for International & Public Affairs*. URL: <https://watson.brown.edu/costsofwar/papers/2024/USspendingIsrael> (дата звернення: 06.05.2025).

155. Wæver, O. Waltz's theory of theory. *International Relations*. 2009. № 23(2), P. 201–222. DOI: <https://doi.org/10.1177/0047117809104635>.
156. Zavada Y. The institutional dimension of Iran's nuclear program. *Visnyk of the Lviv University. Series Philos.-Political Studies*. 2022. № 44, P. 186–193.

ДОДАТКИ

Додаток 1

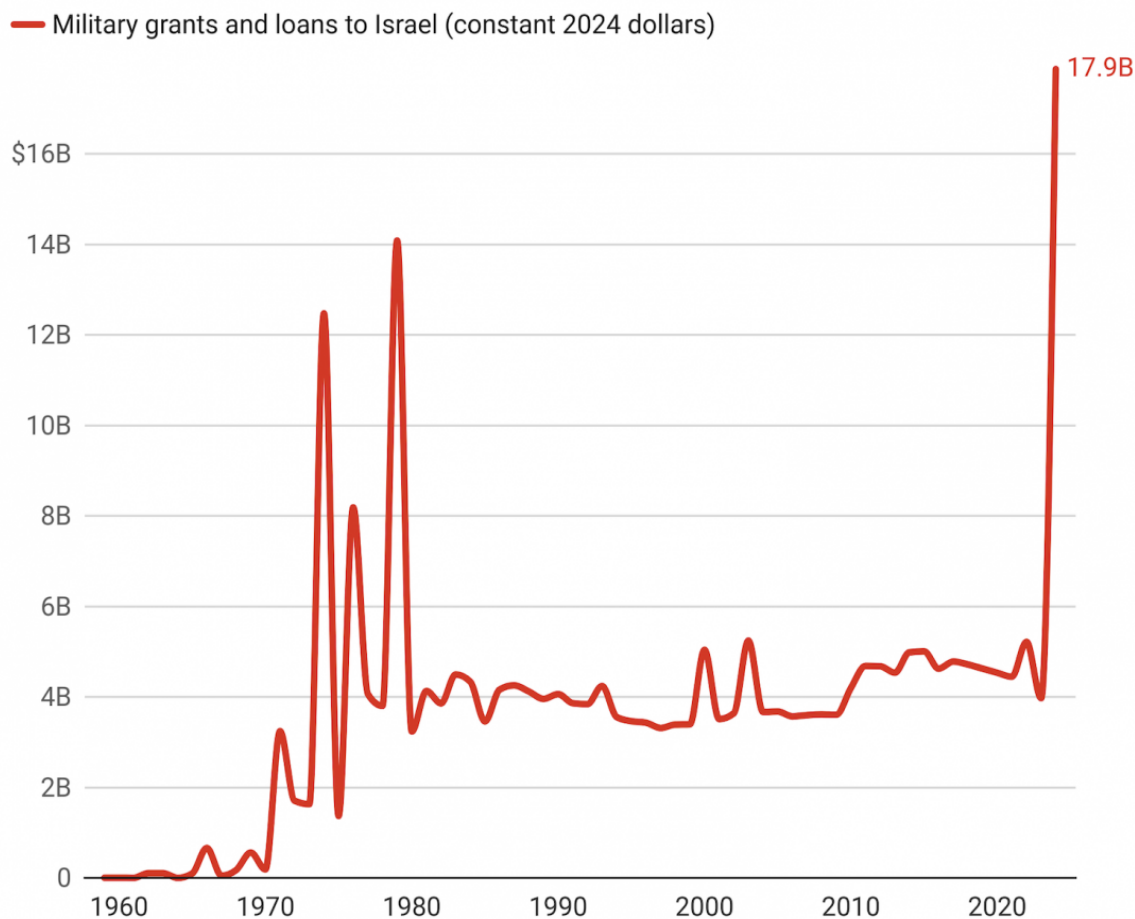
Чинні миротворчі операції ООН у світі

Джерело: Миротворці ООН: у яких країнах проходять операції з підтримки миру. 15 червня 2023. Слово і Діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/06/15/infografika/svit/myrotvorczii-oon-yakux-krayinax-proxodyat-operacziyi-pidtrymky-myru>.

Військова допомога США Ізраїлю, 1959–2024

U.S. military aid to Israel, 1959–2024

Data: USAID Overseas Loans and Grants, Congressional Research Service, P.L. 118-47, P.L. 118-50. Figures adjusted using GDP deflator. Years are fiscal years. More: watson.brown.edu/costsofwar
 Chart: Stephen Semler (@stephensemle) • Created with Datawrapper

Джерело: U.S. military aid to Israel. 1959–2024. 7 October 2024. *Watson Institute for International & Public Affairs*. URL: <https://watson.brown.edu/costsofwar/papers/2024/USspendingIsrael>.